

UNITÁRIUS ÉLET

XXXVIII. ÉVFOLYAM 6. SZÁM

1984. NOVEMBER-DECEMBER

KARÁCSONY

Minden születés szép. Szépek a sárga pihés naposcsibék. Szépek a fecskefészekből kikandikáló fiókák. Szépek az idétlenül tébláboló néhány napos kiskutyák.

Egykori kocsordi jóbarátom, Jakab Cz. László pénztárosom mondta, hogy talán nincs is szebb a világon, mint egy szép csikó. Milyen szép lehetett a földön az első vadrózsa! Hát a vadszegfű! Istenem, milyen szép a Tisza árterületén, forró nyárban — mikor a víz már visszafolyt medrébe — a rengeteg, pompás vadvirág.

Szép az ember születése. Mikor a vajúdó édesanya szülési fájdalma megszűnik és felsír az újszülött gyermek. Némelykor úgy tűnik nekem, hogy az édesanyák folytatják Isten munkáját: a teremtetést...

Milyen szép lehetett az evangélista lelke, mikor nekifogott leírni Jézus születésének krónikáját. Ő — boldog ember — még hitt a mennyek országának dicsőségében, az angyalokban; és hitt a pokol — a seol — szörnyűségeiben, a sátán birodalmában. És hogy színesebbé tegye a betlehemi jászol ridegségét, mondhatnánk: realitását, megszólaltatja a mennyek országának angyalát. Micsoda angyali lélek kellett ahhoz, hogy hallani tudja a mennyei szózatot: „Dicsőség a magasságos mennyben Istennek, a földön békesség és az emberekhez jóakarát.”

Ez a betlehemi szózat, ami akkor hangzott el, amikor az Ige „testté lön”, az azóta eltelt mintegy kétezer esztendő alatt bejárta a világot. Északon és délen, keleten és nyugaton, karácsony éjszakáján valóban békesség honol a földön. Még a háborúk legöldöklőbb, leghevesebb harcai közepette is — anélkül, hogy valamilyen megállapodás született volna erre vonatkozóan — karácsony éjszakáján a sok száz kilométeres frontvonalak mindkét oldalán elhallgattak a fegyverek.

Karácsony.

Mi, unitáriusok, követve első püspökünk, Dávid Ferenc példamutatását, mindig a béke oldalán álltunk. Minden vitában — hitvitában — a békés megoldást kerestük. Akkor is kerültük a nyers, harcos konfrontációt, amikor II. János király, az erdélyi fejedelem, a mi vallásunkra tért — s mint ilyen, minket pártfogolt.

Nekünk, Jézust követő unitáriusoknak, ma az a feladatunk, hogy ne csak kinyilatkoztassuk az angyali szózatot: Dicsőség a magasságos mennyben Istennek, a földön béke és az emberekhez jóakarát, hanem tegyük mindennapi életünk principiumává. Éljük meg minden nap Isten dicsőségét. Minden nap valósítsuk meg a földön a békét és legyünk embertársainkhoz jóakarattal.

A karácsonyfa gyertyáinak fényes ragyogása világítsa meg a mi mindennapjaink életét egész évben. A karácsonyi hangulat dicsőségét, békességét és jóaka-

ratát vigyük magunkkal és magunkban a hosszú hétköznapiakra is.

Ne azt várjuk, hogy más ember kezdje, hanem mi legyünk a békesség, a jóakarát letéteményesei.

Mert százszor, ezerszer hangozhatott el a mennyekből az angyali szózat. Ha bennem nem hatott, ha engem nem tett jobbá, ha engem nem emelt fel Jézus mellé az istenfiúság zsámolyára, akkor az én szeretetem, az én megértő lelkem, az én meghocsátó készségem kialszik a gyertyák fényével, s én visszasüllyedek a hétköznapi szürkeségébe. Az igazi karácsonyi ünnepszentelés az, ha megőrizzük ezt a magasztos hangulatot az egész új esztendőben!

Dr. Jakab Jenő

IARF KONFERENCIA, TOKIO

**MINDEN KEDVES OLVASÓNKNAK BOLDOG KARÁCSONYT
ÉS ÁLDOTT ÚJ ÉVET KÍVÁNUNK!**

KÖSZÖNTJÜK DR. KOVÁCS LAJOS PÜSPÖKÖT

75. születésnapját nemrégiben töltötte be dr. Kovács Lajos, a romániai unitárius egyház közszerefétben álló püspöke.

Hosszú külföldi tanulmányutak után — Marburg, Oxford, Strasbourg — utóbbi egyetemének teológiai fakultásán szerez teológiai doktorátust. Szaktárgya az Újszövetség. Hazatérte után néhány éven át Sepsiszentgyörgy lelkésze. Innen választják meg a kolozsvári unitárius teológiai akadémia újszövetségi tanácskére. E tisztelet negyedszázadon át tölti be és az utóbbi években az ószövetségi tárgyak oktatása is feladatkörévé vált. Dr. Kiss Elek püspöknek 1971-ben történt elhalálása

után 1972-ben a zsinat teljes egyhangúsággal választja meg a romániai unitárius egyház 28. püspökévé.

Számos külföldi konferencián vett részt és tartott előadásokat. Több alkalommal részt vett és felszólalt egyházunk zsinatán Budapesten is. A legutóbbi években püspöki vizitációt tartott az erdélyi gyülekezetek legnagyobb részében. Írásait örömmel olvassuk, tanításai mindig útmutatásul szolgáltak.

75. születésnapján a magyarországi unitárius egyház is tisztelettel és szeretettel köszönti s továbbra is jó egészséget kívánva kéri Isten áldását életére és munkájára.

Dr. Ferencz József

IMÁDSÁG KARÁCSONY ÜNNEPÉN

Emberek szólalnak meg angyali nyelven: „Dicsőség az Istennek a magasságos mennyben!” Dicsőség, tisztelet és imádat Tenéked, édes Atyánk! Embergyermekeid boldog, szent karácsonya, családi otthonok gyertyafényes karácsonyfája, glóriát éneklő gyermekek tisztaszívű dalolása, gyógyulásért, családi otthonért epekedők reménykedő sóhajta, mindez ma zsoltár, mindez ma imádság Hozzád, földön és mennyben lakozó Atyám! Az ég és a föld ma telve van Veled. Telve van Veled a pihenő, új tavaszról álmódó nagy világ és az élet gondjait hordozó szüntelen küzdő és fáradozó ember. Mindenben benne vagy, és minden Tebenned van; karácsony ünnepén szálljon hát Feléd a köszönet és hála.

Köszönöm Atyám, hogy ismét elhozta karácsonyt a mi számunkra. Megengedted ismét megérnünk öregeknek és fiataloknak ezt a csodálatos, gyermeki emlékekkel gazdag ünnepet. Hála Neked ma azért

az emberért, ki nemcsak magáért, de másért is imádkozik. Hála Neked ma azért az emberért, ki együttérző könnyet ejt a betegágyon szenvedőért, ki lélekben vele van a távolból hazavágyóval, ki nem tudhat ma együttünnepelni kedves családjával. Hála Neked azért az emberért, ki testvérévé és gyermekévé fogadott ma minden árvát, minden szenvedőt.

Áldásod és jóságod leng körül ma minden embert, s mégis gyakran olyan hálátlanok vagyunk. Süket fülekre talál az égi üzenet, köszívbe botlik a földön járó angyal.

Ma karácsony boldog ünnepén, minden vágyam arra irányul, hogy valamiképpen kedvesebb, édesebb gyermekeddé váljak. Hogy ne hulljanak keserű könnyek az emberek szeméből, találjon áldott otthonra a hazavágyó, szűnjön meg sírni a szenvedő, gyógyuljon meg a beteg, és szeressen, gyermeki tiszta szívvel szeressen ma minden ember. Ámen.

Lőrinczi Károly

IMÁDSÁG ÓESZTENDŐ ESTÉJÉN

Örökkévaló Isten, gondviselő jó Atyám! Egy esztendő ismét elmerült a múltnak mély tengerében, s annak utolsó óráiban gyermeki hálaérzettel köszönöm meg Neked, hogy a múlt változó eseményei között öröködtél felettem és szerettem felett. Hála szívvel gondolok arra, hogy mennyi lelki és testi áldásodat osztogattad szét földi gyermekeidnek, akkor is, ha jóvoltodra méltatlanok voltunk. Sámaveszem azért Uram ez év végeztével a múlt emlékeit azzal a tudattal, hogy a múlt a jövő tanácsadója, a jövő ihletője és formálója azok számára, akik őszinte számvetéssel és önbírálattal keresik annak tanulságait. Igazságos önvizsgálattal veszem számba nemcsak azt, ami jót tettem, hanem azt is, amit megtenni elmulasztottam. Lel-

kiismeretem mélyén hallom megszólalni az élet Mesterét, Jézust: Tudod-e, hogy mi a legfőbb parancsolat?... és ha tudod, teljesítetted-e? Úgy cselekedtet-e másokkal, mint ahogy akarod, hogy mások veled cselekedjenek? Úgy gyakoroltad-e a felebaráti szeretetet, hogy arról megismerjék az emberek, hogy az én tanítványom vagy? Megtanultad-e éntőlem, hogy én szelíd és alázatos szívű vagyok? Megemlékeztél-e arról az intésről, hogy szükség ténylek újászületnek? Mindez meggondolkoztat, sőt megdöbbsent, amikor tudatossá válik bennem, hogy mennyi mulasztásom, botlásom és tévedésem van. Valami ellenállhatatlan erő késztet megtisztulásra és arra, hogy naponta vessek számot önmagammal, és erősebb elhatáro-

zom foglalkozni a World Conference on Religion and Peace az ún. kyotói konferenciának a kenyai Nairobin tartott negyedik világgyűlésén aug. 23–31. napjain. E konferencia első főtárgya az unitárius dr. Homer Jack volt, aki most adta át tisztelet utódjának, R. Taylornak. Ismeretes, hogy e mozgalom mindig más földrészen tartja üléseit, az első Kyotóban, Ázsiában volt, a második a belgiumi Leuvenben, a harmadik az amerikai Princetonban, s most került első ízben sor egy afrikai városban megtartott konferenciára, mely a béke ügyének a vallás útjain való támogatását tűzte ki célul.

A konferencián az egyik szekció vezetője dr. Dana McLean Greeley volt, s itt tevékenykedett főgondnokunk is. A konferencián jelen volt az ismert dél-afrikai néger püspök, Tutu is, akit nemrégiben tüntettek ki az 1984. évi Nobel-békedíjjal, akit ez alkalomból sokan köszöntöttek.

Dr. Lékai László bíboros aranymisés jubileuma

Dr. Lékai László bíboros, esztergomi érsek, a Magyar Katolikus Püspöki Kar elnöke ötvenéves papi jubileuma alkalmából az esztergomi bazilikában szombaton tartotta aranymiséjét, amelyen részt vett a katolikus püspöki kar, számos hazai és külföldi vendég. A Vatikán képviselőjében jelen volt Luigi Poggi érsek, pápai nuncius.

A szertartást követő fogadáson Miklós Imre államtitkár, az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke köszöntötte a bíborost és méltatta kiemelkedő tevékenységét.

A jubileumhoz kapcsolódóan Békásmegyeren új római katolikus templom alapkövét helyezték el.

zással álljak Jézus követőinek sorába, hogy ez esztendő elmúltával végzett őszinte önvizsgálat mellett méltán számíthassak megbocsátásodra és atyai irgalmadnak, szerető gondviselésednek ígéretével és áldásával, a lelki újjászületés diadalmas érzetével léphessek át az új esztendőbe. Ámen.

Gál Gyula

A GYERMEKEK KARÁCSONYFA ÜNNEPÉLYÉT

1984. dec. 16-án vasárnap délután 5 órai kezdettel tartjuk a Nagy Ignác utcai fűtött templomunkban.

A gyermekeket és szüleiket szeretettel várjuk.

AZ ORSZÁGOS BÉKETANÁCS

1984. okt. 27—28. napjain tartotta nagy érdeklődéssel kísért X. kongresszusi ülését az Országos Béketanács, melyet Sebestyén Nándorné elnök nyitott meg. Korai lapzártai miatt az előzetesen közreadott állásfoglalás-tervezetből közöljük kivonatossan az alábbiakat:

A békéért érzett felelősség és tenniakarás jegyében folyt a tanácskozás. Megállapította, hogy a társadalmunk alapvető érdekeit, az emberiség egyetemes ügyét szolgáló békemozgalmat teljesítette feladatát: hozzájárult ahhoz, hogy népünk meggyőzően adjon hangot töretlen békeakarátának, hatásosan cselekedjen a béke védelmében és erősítésében.

A konferencia résztvevői elismeréssel szóltak arról, hogy a mozgalom a nemzetközi és a hazai helyzetből adódó új követelményekhez igazodva megújította munkáját.

A magyar békemozgalom, hazai küldetését teljesítve, az eltelt hat évben is hozzájárult a béke erőinek világméretű összefogásához. Őszinte, nyílt párbeszédet folytatott minden olyan külföldi, elsősorban európai szervezettel, amely erre készséget mutatott, és az együttműködés kialakítására, erősítésére törekedett.

Az országos konferencia küldöttei megemlékeztek a szervezett béke-világmozgalom elindulásának 35. évfordulójáról.

A X. magyar békekonferencia őszinte elismerését és köszönetét fejezte ki a magyar békemozgalom minden szervezőjének, résztvevőjének és támogatójának, az Országos Béketanács és bizottságai tagjainak, a népfronti bizottságoknak, valamint más társadalmi és tömegszervezetek aktivistáinak a béke nemes ügye szolgálatában végzett kezdeményező, áldozatkész és eredményes munkájukért.

A HÁBORÚ ELKERÜLHETŐ

A magyar békemozgalomnak ma szembe kell néznie a feszültség, a világháborús veszély növekedéséből adódó problémákkal.

A magyar nép, amely sikeresen építi az új társadalmat és biztonságban kíván élni, érthető aggodalommal figyeli a nemzetközi eseményeket. De tudatában van annak is, hogy az imperializmus ma már nem parancsolhat a világnak. A Szovjetunió — nagy politikai, gazdasági, katonai és erkölcsi erejénél, tapasztalatainál, példájánál és tekintélyénél fogva — a béke és a haladás

fontos tényezője. Vele együtt a szocialista közösség többi országa, a nemzetközi munkásosztály, a nemzeti felszabadító mozgalmak, az el nem kötelezett államok, a világot átfogó békeerők alkotják azt az áramlatot, amely eddig is akadályozta a világháborús tervek megvalósítását és előreviheti a béke ügyét a jövőben is. Az országos békekonferencia meggyőződéssel vallja: korunkban a világháború elkerülhető, a béke megőrzése elérhető cél, érte élni, dolgozni, harcolni érdemes.

A magyar békemozgalom nemcsak épít a nemzet alkotó erőinek eredményeire, hanem — hazafias és internacionalista elkötelezettségét egységbe ötvözve — részese is az értékeket termelő és védő társadalmi erőfeszítéseknek. Meggyőződéssel vallja: aki szíven viseli a haza sorsát, annak drága a világ békéje.

A béke a különböző világnézetű emberek egyetemes ügye. Ezt jól tükrözi, hogy a magyar egyházak és vallásfelekezetek felelősséget éreznek a hazáért és az emberiségért. Az egyházközi és a katolikus papi békebizottság, minden egyház és felekezet kiemelkedő képviselőinek hazai és nemzetközi tevékenysége a jövőben is értékes hozzájárulás lesz a közös üggyhöz: az élet és a béke védelméhez.

Az Országos Béketanács, mint az egységes magyar békemozgalom vezető testülete arra törekszik, hogy a jövőben az idők követelményéhez még jobban igazodó, korszerű felfogásban és módszerekkel irányítsa a magyar békemozgalmat, hogy így válhasson a haza és a világ javát szolgáló, áldozatkész emberek nagy tekintélyű társadalmi közösségévé.

A X. Országos Békekonferencia ünnepélyes felhívása:

HONFITÁRSAINK!

AZ EMBERISÉG VÁLASZÚT ELŐTT ÁLL. TE-
GYÜNK MEG MINDENT, HOGY JÓ IRÁNYBAN
HALADJON TOVÁBB. FEGYVEREK FÜSTJE, TER-
RORAKCIÓK LÁNGJA, EMBERI SZENVEDÉSEK
KÖNNYE NE HOMÁLYOSÍTSA EL AZ UTAT. AME-
LYEN JÁRNIA KELL, MERT CSAK EGY VÁLASZ-
TÁSA VAN, HA ÉLNI, FEJLÖDNI AKAR, S EZ A
BÉKÉS EGYÜTTÉLÉS ÚTJA, AMELY A BÉKE, A
BIZTONSÁG, A SZABAD ÉS TARTALMAS EMBERI
ÉLET, UTÓDAINK BIZTOS, NYUGODT JÖVŐJÉ-
NEK TÁVLATAIT KÍNÁLJA.

JÓAKARATÚ EMBEREK: TEREMTSÜNK A VILÁ-
GON TARTÓS BÉKÉT!

Gyermek, Ifjúság, Béke

„Mert én példát adtam néktek, hogy miképpen én cselekedtem veletek, ti is akképpen cselekedjetek.”

Egyházunk jövője attól függ, hogy ma hogyan foglalkozunk gyermekeinkkel és ifjúságunkkal. Mindig nagy örömmel veszek részt gyermekeink karácsonyi ünnepélyein és nagy élvezettel hallgatom a csillogó szemű gyermekektől nagy-nagy buzgósággal előadott versikéket, énekeket és zeneszámokat.

Az emberformálás könnyű és mégis nehéz feladat. Könnyű, mert nem kell hozzá ékes szó és nagy tudomány; nehéz, mert kell hozzá *példaadás*. A gyermek nem annyira azt cselekszi, amivel szóval, intéssel, fegyelmezőssel tanítják, hanem azt, amit lát és hall. Márpedig a gyermek sokat lát és sokat hall attól kezdve, hogy kinyílik lelkének kifelé néző ablaka, sok mindent megfigyel és utánoz. Példás környezetet kell teremteni a gyermek számára a családban. A szülők, kik gyermekeiket jól akarják nevelni, megelőzőleg magukat kell neveljék. Olyanná kell lenniük, amilyenre a gyermeket akarják formálni. Nemcsak a gyermeket kell küldeni a templomba, hanem a szülőknek is rendszeresen el kell járniuk oda. Meg kell fogni a gyermeknek a kezét, s így szólni hozzá: gyere

menjünk, gyermekem, a jó Isten házába. Nemcsak oktatni kell a munkás élet, a szorgalom áldásaira, hanem munkásnak, szorgalmasnak kell lenniük magunknak is, hogy ezt lássa a gyermek.

A nevelés legeredményesebb módszere a példaadás. „Mert én példát adtam néktek, hogy miképpen én cselekedtem veletek, ti is akképpen cselekedjetek.” Ezért jó, hogy gyermekeink együtt jönnek a szülőkkel, nagyszülőkkel a templomba, hogy részt vehessenek a gyermekistentiszteleten.

Az Ifjúsági Bibliakör tagjainak műsorát hallgatva megnyugvás töltött el egyházunk jövőjét illetően, mert úgy látom, van utánpótlás. Unitárius gondolatok töltésének és lélekemelő énekszámaik hallgatása közben eszembe jutott néhai vallásstanárom, Vári Albert, aki a jövőt illetően minket, akkori ifjakat így oktatott: „Bármennyire is szeretem az unitárius vallást, mégsem állítom azt, hogy annak mai alakjában a vallási fejlődés végső fokát elérte. A fejlődés, mint maga az Isten, végtelen. Az élet folyását semmiféle emberi intézkedéssel feltartóztatni nem lehet. Véges értelmünk követeli, hogy hitvallások legyenek. Különböző nem tudók hitbeli felfogásunkat másokkal is megértetni. De ezeknek nem az a hivatása, hogy feleslegessé tegyék az emberi gondolkodást, hanem éppen az, hogy

gondolkozásra indítsanak. A legszebb hitvallás is csak az egy korban élő emberek közös hitét s azt is halványan fejezheti ki. Ezért a hitvallásból bálványt csinálni, s azt mint érinthetetlen szentséget hagyni az utókorra, igazságtalan eljárásnak tartom. Minden kor-nak megvannak a maga eszményei, céljai és törekvé-sei. Mi előre nem láthatunk be a jövő titkaiba. Nagy önzés volna tőlünk az, ha a jövő emberét is a mi ko-run-k szerinti gondolkozásra akarnánk kényszeríteni... Ne hibáztassa hát senki a dicső emlékű hitjavítókat azért, hogy a keresztény vallás egységét megbontották, s az embereknek különböző utakat mutattak az Isten keresésére... Jól tették hát azok a dicső emlékű re-formátorok, hogy minket vallási tekintetben is nagy-korúságra emeltek. Így hát szabadságom van, hogy akármelyik vallásnak legyek a követője."

Karácsonyfa ünnepség, 1983.

Jól teszik ifjaink, hogy az ifjúsági bibliakör kere-tében a vallásról, hitről beszélnek, vitatkoznak, ér-velnek, de soha ne tévesszék szem elől az unitárius vallás szelleméből fakadó toleranciát, a vallási türel-met. Mit jelent a tolerancia, a vallási türelem? Erre a kérdésre dr. A. Gounelle, az Évangile et Liberté c.

lap 1982. évi számában megjelent cikkében, melyet Bajor János püspökhelyettes fordított magyarra, így adta meg a választ: "...A választás, amelyet gyako-rolunk, s a válaszok, amelyeket adunk a kérdésekre és eseményekre, sokféleké lehetnek, különbözhetnek. Nem mindig egyezünk másokkal. Körülményeink, ér-zékenységünk, gyakorlatunk, gondolataink és hagyo-mányaink sokszor eltérők — ez természetes. Csak egy zsarnoki módszer egységesítheti az összes nézeteket, véleményeket, csak az eredményezhet teljes egyhan-gúságot. De az ilyen egybehangzó közvélemény egy-ben a teljes elszemélytelenedést is jelenti. Ha elfogad-juk a személyes hit fontosságát, akkor tudomásul kell venni a különbözőségeket is. Ha én ragaszkodom né-zeteimhez, hitemhez, nyilván más is így van a saját-jával... Lehetek más nézetem, mint ők, de tisztelni kell másokat, még ha úgy vélem is, hogy tévednek. Beszélhetek velük, vitatkozhatom velük és meg kell kísérelnünk közös nevezőre, megegyezésre jutni. Nincs jogom elítélni, kizárni senkit csak azért, mert nem úgy gondolkodik, mint én, vagy a többség..."

Meg kell tanulnunk az igazi toleranciát, amely nem tehetetlenség és közönyösség, hanem annak elismeré-se, hogy nincs egyedül üdvözítő, kétségbevonhatatlan hit — csak személyes hit van."

Egyházunk fennmaradásának biztosítékát látja min-den gyermekben, minden ifjúban. Vigyázzunk, hogy tisztánlátók legyenek hitükben, bővelkedjenek isme-retekben, emberségüknek fő erénye legyen a jóság, a szeretet, a testvériség, a béke. Neveljük őket az élet megszentelésére, az erőszak és gyűlölet elszigetelésére. Ma Európában békesség van, de vigyáznunk kell, hogy háborús uszítók, az agresszorok újból ne eszméljenek. A Biblia az élet könyve, Jézus az élet fejedel-me, Isten az élők Istene, a vallás az élet szolgálója. Mi unitáriusok az életet pártolók, az életet akarók, az életet védők oldalán állunk.

Dr. Kiss József

Megújult a hódmezővásárhelyi unitárius templom

A hódmezővásárhelyi unitárius egyházközség 1984. szept. 23-án hálaadó istentiszteleten adott hálát Is-tennek az 1910. évben épült templom és egyházi épü-letek teljes felújításának sikeres befejezéséért.

Az ünnepi istentiszteleten Szent-Iványi Ilona férj. Orbók Attiláné lelkész nő imádsága után dr. Ferencz József püspök köszöntötte a nagyszámú gyülekezetet és vendégeket. Ünnepi beszédében a templom építésé-nek történelmi előzményeire is visszaemlékezve, az elismerés hangján szólt a gyülekezetnek, a nehéz kö-rülmények között megvalósított felújításról, s arról az áldozatkészségről, melyet szerte a világban élő unitá-riusok és más felekezetűek is tanúsítottak a templom megmentésének érdekében.

Husztai János püspökhelyettes úrvacsorai ágendájá-ban, a gyülekezetnek az egyházközség iránti szere-tetét és hűségét méltatta, s imájában kérte Istent, adjon erőt az egymás iránti szeretet erősítésére.

Az istentiszteletet megelőző napon és az istentisz-telet után megtartott közebéden is gondnoki tisztem-ben magam szóltam a templom és egyházi épületek felújításának négy évi munkáiról.

A végpusztulással fenyegetett templom megmenté-séhez bátor hozzáállásra, akaratra és hitre volt szük-ség, mondtam. Állagmegóvási tervet és költségvetést készítettünk. Sok-sok pénzre volt szükség ahhoz, hogy a templomot megmenthessük a teljes pusztulástól. Az egyházközség pénztára üres volt! Hosszú köz-életi tevékenységem alatt tanultam meg azt, hogy a nehéz helyzeteket csak társadalmi összefogással lehet megoldani. Erős hittel vallottam, hogy azok a kolozs-vári és székelykeresztúri unitárius gimnáziumokban végzett és Magyarországon élő vendiákok, unitáriusok és más vallásúak, az ország többi unitáriusai, vala-mint a vegyes házasságokkal a gyülekezeti életben tevékenyen részt vevő más vallásúak, a külföldön élő unitárius testvérek mind-mind átérzik lelki hajlékunk megmentésére irányuló törekvéseinket és anyagilag

önként fognak hozzájárulni a templom megmentésé-hez.

Ennek a gondolatnak szellemében szerkesztett kör-levelemet Bencze Márton, a hódmezővásárhelyi egy-házközség adm. lelkésze, magam és dr. Benczédi Fe-renc presbiter írtuk alá teljes egyetértésben. A kör-levél postázása után nemsokára meggyőződhattunk arról, hogy kérésünk nem volt hiába való.

Az adományozók megnyilvánulásai meghatóak vol-tak. Az egyénileg adományozók közül, többen gyer-mekkori emlékükre, sokan néhai Barabás István és Filep Imre lelkészek emlékére, mások elhalt férjükre vagy hozzátartozóikra emlékezve, a kolozsvári unitá-rius gimnázium humánus nevelő hatására hivatkozá-sal küldték, tehetségükhöz mérten, adományaikat.

Meghatódottsággal kell megemlítenem Szesztai Sán-dorné, járóképtelen kisvárdai rokkantnyugdíjas test-vérünk cselekedetét, aki a szomszédasszony segítsé-gével, a jó ismerősöktől, más vallásúaktól gyűjtött össze 600 Ft-ot a templom megmentésére. Folytatom a mások megnyilatkozásai közt tallózva:

- A gyermekkorában az unitárius templom körül játszadozó kisleány, aki felnőttkorában külföldre sodródott, s hazalátogatása alkalmával dr. Benczé-di Ferenc orvos presbiterünkkel kapcsolatot te-remtve, a templomhoz és a városhoz fűződő gyer-mekkori emlékeire, több mint százezer Ft-ot ado-mányozott a templom felújításának biztosítására.
- „Bár református vagyok, a nemes cél elől nem zárkozom el” — írja egy hódmezővásárhelyi testvé-rünk és 1000 Ft-ot adományozott.
- „Az egykor megépült templomot sokszor elnézeget-tem, ez is indítója volt annak, hogy építésmérnök lettem” — írja Máthé Géza testvérünk Győrből.
- „Ha Isten megsegít, hazalátogatunk, s reméljük, hogy a templomjavítási alapra küldött adományunk is hozzájárul a templom megmentéséhez” — írja Török László Ausztráliából.

- „Sokat bántottam szépséges templomunk miatt, melyhez felejthetetlen emlékem fűződik. Drága uram, mint kisdíák segédkezett a templom építésénél. Filep Imre jó barátunk nagy hite és szeretete segítette a háború után reménytelen életünk újrakezdésében, ezt soha sem felejthetem” — írta — azóta elhalálozott — özv. Kádár Károlyné budapesti lakos és 5000 Ft-ot adományozott.
- „En református vagyok, férjem unitárius volt és vele jártunk rendszeresen a templomba. Amikor a körlevelet megkaptam, úgy döntöttem, ha az utolsó párnát kell is eladnom, akkor is segítek, mert én istenfelő voltam és vagyok” — írja özv. Bánfi Sándorné hódmezővásárhelyi testvérünk, aki 1500 Ft-tal járult hozzá a felújítás költségeihez.
- „Az elszomorító tartalmú levél kapcsán, lelkiismeretfurdalás közepette, szerény hozzájárulás gyanánt 200 Ft-ot küldök. A kolozsvári unitárius gimnázium 1920-as évek tanárai, felekezeti különbség nélkül mindannyiunkat egymás szeretetére neveltek, s a szűkös anyagi helyzetéből küldött e csekély anyagot a szívesen adni akarás érzése egészítse ki annak többszörösére” — írja Pál István budapesti testvérünk.
- „A jó Isten legyen segítségükre a templom kijavításában. Az egyház megsegítése mindannyiunk kötelessége” — írja Nagy Árpád 86 éves székelykeresztúri vendiák és 1000 Ft-ot adományozott.
- „Édesapám a kolozsvári unitárius kollégiumnak volt lakója. 85 éves korában elhunyt. Nevében és helyette a templom renoválására és karbantartására 1000 Ft-ot küldök” — értesít dr. Hrabéczi Jenő budapesti lakos.
- „A kolozsvári unitárius gimnáziumban és kollégiumban tanítottak az egyházunk iránti szeretetre, kötelességemnek érzem tanúsítani hűségemet. A templom megmentésére irányuló törekvéssel maradéktalanul egyetértve 10 000 Ft összeggel támogatom a nemes cél elérését” — nyilatkozta Pál József budakeszi lakos.

E nagyszerű megnyilatkozásokkal kívántam bizonyítani, milyen féltő szeretettel vették gondjukba unitárius és más vallású testvéreink a templom megmentésének ügyét.

Templomfelújítási tevékenységünket ismertté tettük. Az egyházközség a világ minden tájáról sok-sok jókívánságot kapott az adományozóktól. Baráti szeretettel és ragaszkodással kívánt minden unitárius testvérünk boldog karácsonyi ünnepeket dr. Gyallay-Pap Domonkos testvérünk Kanadából, Loránd Éva mind a maga, mind a wilmingtoni egyházközség nevében, dr. Benedek Sándor és Kelemen Tibor testvéreink az Egyesült Államokból. Jókívánságait küldte az áldozatkész Kolozsvári Jenőné testvérünk Győrből, Kriza Kálmán budapesti testvérünk, aki megemlékezett arról is, hogy 55 éve, Barabás István lelkészsege idején, nagy gyülekezetben vett úrvacsorát Hódmezővásárhelyen. A beregi szórvány őszinte hittel kívánta a templom felújításának sikeres befejezését. Így folytatódtak a jókívánságok és az egyidejűleg küldött különböző összegű adományok. Az egyéni adományok 100—15 000 Ft közötti összegekből álltak.

Az eredményes adományozásokkal a templom állagának megóvására készített tervünket túlteljesítve, a templom belső falazatának teljes felújítását is megoldottuk az 1981. évben, majd 1982-ben sor került az imaterem, a lelkészi lakás belső felújítására és megkezdődhetett a parókia, a kántori lakás, az imaterem és harangozó lakás épületei külső homlokzatának felújítása is. Püspökünk segítségével, külföldi egyházi intézmények és egyházközségek, valamint az Állami Egyházügyi Hivatal, s maga az egyházi főhatóság jelentős anyagi bázist biztosított ahhoz, hogy a templom külső homlokzatát is felújíthassuk. A torony külső homlokzatának maradéktalan felújítását és festését is elvégeztük. Az 1984. év augusztus hó 22-én felvett jegyzőkönyv tanúsága szerint a munkálatok teljes befejezést nyertek. Az 1981—1984. évek közötti időben tehát az egyházközség temploma, a parókia épülete, a kántori lakás és imaterem, valamint az összes járu-

lékos helyiségek, a templomablakok teljes felújításra kerültek.

A felújítás 1 149 516 Ft-ba került. A házilagos munka igen nagy mértékben csökkentette a felújítás költségeit. Költségmegtakarítást jelentett az is, hogy a felújítással kapcsolatos összes szervező, irányító, ellenőrző, adminisztrációs és pénzügyi ügyeket, pénztárosi teendőket, az összes levelezést és SZTK ügyintézkést az egyházközség gondnoka végezte.

Az egyházközség előljárósága megbízásából hálás köszönetemet tolmácsolom mindenkinek azért a fáradozásért, melynek eredményeként új köntösbe öltöztettük lelki hajlékunkat és egyházi épületeinket. Tisztelettel és nagyrabecsüléssel köszöni az előljáróság a helybeli református egyházközségek több lelkészének, a Hazafias Népfront városi bizottsága elnökének a hálaadó istentiszteleten való részvételüket. Köszöni Rapcsák Péter nagytiszteletű esperes úrnak az egyházközséghez intézett meleghangú és szeretetteljes testvéri levelét, melyben kifejezésre juttatta azt, hogy a hála felemelő érzésével és a köszönet imádságos szavaiból a reformátusok is őszinte szívvel és testvéri szeretettel kérnek részt.

Köszönetemet fejezem ki a hódmezővásárhelyi református Új templomi Egyházközség Előljáróságának azért a támogatásért, melyet néhai Csák József nagytiszteletű lelkész úr útján nyújtottak templomunk állagmegóvási munkái idején azzal, hogy az Új templom felújítását végző kisiparosnak engedélyt adott arra, hogy mellékesen az unitárius templom javítását is végezze.

Köszönetét fejezi ki az Egyházközség Előljárósága nagytiszteletű Bencze Márton lelkész úrnak azért, hogy a templom megmentésének ügye mellé állni szíves volt.

Az Előljáróság köszönetét tolmácsolom dr. Benczédi Ferenc presbiter testvérünknek, aki hosszas betegsége mellett is módot talált arra, hogy külföldi rokoni és orvosi kapcsolatai révén, tekintélyes adományokhoz juttatta az egyházközséget, valamint azért, hogy a székelykeresztúri vendiákok körében, a templom megmentésének célkitűzéseit baráti és testvéri szeretettel ápolta, támogatta a felújítással felmerült gondok megoldását.

Köszönetemet fejezem ki a két torockói Pál József osztálytársamnak, akik 1979-ben, a vendiák találkozóán, határozott támogatásukról biztosítottak a templom megmentésére irányuló gondjainkban.

Az egyházközség Előljárósága köszöni minden egyes adományozónak az áldozatvállalást, mellyel lehetővé tették, hogy a templom megújult köntösben hirdesse a hívek hitét, szeretetét az Isten háza iránt.

A jó Isten terjessze ki oltalmát a hódmezővásárhelyi szent hajlékunkra, hogy legyen kimagasló Sion az Isten országának terjesztésére, s legyen áldó békeség a gyülekezetben.

Hódmezővásárhelyen, 1984. október 9-én.

Dr. Erdős Mihály
az egyházközség gondnoka

Az Egyházközi Békebizottság elnökségi ülése

Az Egyházközi Békebizottság Bartha Tibor református püspök elnökletével szeptember 17-én ügyvezető elnökségi ülést tartott. A tanácskozás középpontjában az október 27—28. napjain megrendezésre kerülő X. Országos Békekonferenciával kapcsolatos előkészületek állottak. Mint ismeretes, a konferencián sor kerül az Országos Béketanács újra alakítására, az elnökség és a tisztségviselők megválasztására, s napirendre kerül egy állásfoglalás-tervezet is, mely a magyar békemozgalmat programját fogalmazná meg. A konferencia munkáját plenáris és bizottsági üléseken folytatja majd, mintegy 800 küldött és 200 meghívott részvételével. A küldöttek többségét azokban a közösségekben választják, amelyek keretében a delegátusok békével kapcsolatos tevékenységüket kifejtik.

JAPÁNBAN JÁRTUNK az IARF 1984. évi kongresszusán Tokióban

Szép út volt.

1984. júl. 19-én odaértünk az AEH és az IARF segítségével, hogy elindulhassunk a sejtelmes távol-keleti útra. Gondoltuk, hogy az élményekben gazdag lesz, de a valóság minden várakozásunkat felülmúlta.

Másnap reggel már Frankfurtban voltunk és megkeresve a Rex szállót, ahol már gyülekeztek a különböző küldöttségek, elhelyezkedtünk.

Reggel egy Lufthansa gép vitt Párizsba. Kicsinek kell mondanunk a 150–200 személyes repülőket ahhoz a hatalmas gépcsodához, amely ott vár, hogy tovább vigyen kelet felé. A dél-koreai légitársaság 420 személyes gépmadara (B 747) 14 000 m magasságban repül mintegy 950 km/h sebességgel. Nem kis csodálkozással olvashatjuk a tájékoztatóban, hogy egyszeri felszálláskor 230 000 liter üzemanyagot öntenek bele.

Bájos, kimonókba öltözött fiatal, mosolygó lányok szolgálnak fel keleti ételfajtákat és italokat.

Állandóan keleti utat említek, pedig a mi gépünk nyugat felé vette az irányt felszállás után. Átkelve az Atlanti-óceán felett, Kanadán át, meg sem álltunk Anchorageig. Ez a légikikötő Alaszka északkeleti partján fekszik, örök hó fedte hegyek között. E tájnak komor szépsége is nagy élmény volt mindnyájunknak.

Egy kicsit már elég volt a repülésből, amikor helyi idő szerint du. négy órakor megérkeztünk Szöulba. Ez is, akárcsak az alaszakai hatalmas légikikötő, óriási forgalommal. Az egész út során a tisztaság és fegyelmezettség lepett meg leginkább bennünket.

Rövid pihenő után ismét átszálltunk egy kisebb gépbe és rövid két óra múltán célba értünk Tokióban voltunk, ebben a tizenkét milliós városban, ahol az irdatlan emberáradat ellenére sem volt túlekedés, tisztaság volt, és mindenfelé jellegzetesen keleti mosolygású embereket láttunk.

Japáni vendéglátóink kis zászlókkal vártak a kijáratnál, s autóbuszokba ültetve, kit-kit szálláshelyre vittek. A repülőtér majd 80 km-re van a várostól. Egypárunkat a Dansan Kajkan nevű vendég- vagy „zarándok”-házba vittek. Ez a testvéregyházunk tulajdonát képező majd ezer személyes japáni turista szálló, ahol rend és tisztaság uralkodott. A folyosókon és a hálósobákban szőnyegpadló mindenütt. Már az előcsarnokban levetettük cipőinket, mert az épületben csak papucsban lehet járni. Hálósobánk a negyedik emeleten volt, hova négy felvonót is lehetett használni. Mindenhol megleptek a méretek és árnyok. Mi négyen kaptunk helyet egy negyven személyes tornateremnyi helyiségben. Se ágy, se szék, se asztal, csak egy villanyóra a falon.

Egy kicsit meglepett. A beépített szekrényekből aztán kivettük a matracokat, fejpárnákat és takarókat. Pár nap után már nem is találtuk ezt rossznak. Tudomásul vettük, hogy Japánban ez így van. Mint ahogy az a bizonyos pálcikával való evés sem olyan nehéz, mint innen hazulról gondoltuk. A sarkon való ülés, vagy kuporgás már kissé nehezebb, de a házigazda nem veszi rossznéven, ha vendége elheveredik az étkező asztal mellett, ha nem tud keleti módra ülni. Ugyanezt tapasztaltuk azokban a templomokban, ahol nem számítva vendégekre, nem hordtak be székeket.

Mi egypáran a Tsubaki nagy szentélybe utaztunk a híres Bullet vasúttal, amelynek szerelvényei óránként 250 km sebességgel röpítik utasaikat.

Míg élünk, a Tsubaki szentélyre emlékezni fogunk. Csodálatos hegyes vidék, hatalmas fákkal borított oldalában helyezkedik el a hét „templom”, és a tökéletes kényelmet adó vendégház. Csörgedező patakok, vízesés és állandó madárdal fogadott mindenütt. A japániak ősi vallásfelekezeteinek, a shinto vallásnak a szentélye ez. Megnyerő modorú, energikus főpap, Yukitaka Yamamoto vezetésével működik ez az intézmény, ahol minket vendégül láttak. Előadásokat hallgattunk a sintoizmus lényegéről és részt vettünk a szentélyek mindennapi életében. Megismerkedtünk a szolgálattevő fiatal papokkal és az intézményt kiszolgáló személyzettel. Ettünk pálcikával pompás és káprázatos japáni ételeket, és részt vettünk egy olyan búcsúesten (sajonaran), ahol rizspálinka (szaké) állt az egyik asztalon. Láttuk, hogyan készítik el pillanatok alatt a nyers halból remekelt ünnepi fogást, és élveztük a vendégház falaiból reggeltől estig áramló halk, kellemes keleti zenét.

A sintoizmus lényegében természetimádás. Istent vagy a prófétáit nem ábrázolják a szentélyekben, de az ősök tisztelete és a természet szeretete, tisztelete minden szavukból, szertartásukból kitetszik. Fő elvük az, hogy az embernek harmóniában kell élnie önmagával és környezetével. Ezt szolgálja az a festőien szép táj is, ahol szentélyeik megtalálhatók. E vallásos csoport tagja az IARF-nek — meggyőződöttünk szavaiból és írásaiból, hogy valóban a vallásos szabadság hívei és a béke munkálói.

Visszatérve Tokióba, elkáprázva vettünk részt a kongresszus megnyitóján. A Risho Kosei-Kai tulajdonát képező Fumon-Hall egy majd 10 000 személyt befogadó hatalmas, szép épület. (Itt léptek fel gyermekkórusunk tagjai is aug. 8-án.) Itt „rendezték” meg a nyitó ünnepséget. Igen impozáns volt a maga nemében. Három emelet magasból a karzatokról mozgólépcsőkön oldalt ereszkedett alá a pódiumra az el-

nökség, köztük püspökünk, a tag-egyházak állami zászlóvivői és képviselői, köztük, a magyar főgondnok és azok, akik ünnepi beszédekkel felszólaltak a megnyitón. Ott volt Nakasone miniszterelnök titkára, a tokiói főpolgármester, s a sok egyházi vezető között a vatikáni megbízott is részt vett, és szót kért.

Másnap megkezdődtek a kongresszusi előadások. Munkacsoportokban és nagygyűléseken tárgyaltuk meg a kiadott témát, a béke ügyét, amely felé vallásos utak is vezetnek. A mintegy 700 meghívott ezeket az ösvényeket, lehetőségeket kereste, vitatta a következő napokban. Az utolsó napon a kongresszus Nyilatkozatot fogadott el a békemunka égető feladatairól. A gyűlés résztvevői kinyilvánították azt a meggyőződésüket, hogy az az évi több mint 800 milliárd dollár, amit a világ ma fegyverkezésre költ, a föld lakóinak elmaradt nemzeteit és országait hozzájuttatná az éhhaláltól való megmeneküléshez és az égető társadalmi problémák megoldásához. Keletnek, Nyugatnak össze kell fognia az emberi fejlődés és a béke biztosítására.

Magyar küldöttségünk a következő napokban látogatást tett a tokiói magyar nagykövetségen, ahol nagyon barátságos légkörben cseréltük ki gondolatainkat.

Jártunk pompásan feldíszített buddhista templomokban, és láttuk a híres japáni Kabuki színházat, ahol a női szerepeket ma is csak férfiak játszhatják. Sétahajózásra vittek a Tokiót átszelő Sumito folyón, amelyet végtelenül sok híd köt össze, s amelyen kihajóztunk egészen az óceánig. Tapasztaltuk, hogy mit jelent a mai japán ember számára a császárság fogalma, és körülsétáltuk a császári palotát és szép parkját. Meghívott vendégei voltunk tokiói családoknak, ahol kettőnk-háromunkat megismertetett házával és házanépével egy-egy szíves vendéglátó.

Visszafelé jövet nem a sarkkörön repültünk haza, hanem gépünk megkerülte a dél-indiai és elő-ázsiai országokat. Augusztus 6-án érkeztünk haza.

Egy ilyen nagy útról csak vázlatosan lehetett beszámolni. Utazásunk nagy tanulsága az volt, hogy Világszövetségünk jó szolgálatot tett nem pusztán a résztvevő hívő sok száz embernek, hanem az egyetemes béke ügyének, mert közelebb hozta az egymás megértés szellemét a különböző színű és nyelvű küldöttségek számára, hozzásegített ahhoz, hogy egy újabb világfórumon hitet tegyünk az emberiség közös vágya mellett, hogy a világ jószándékú emberei nem háborút akarnak, hanem békét.

Bajor János

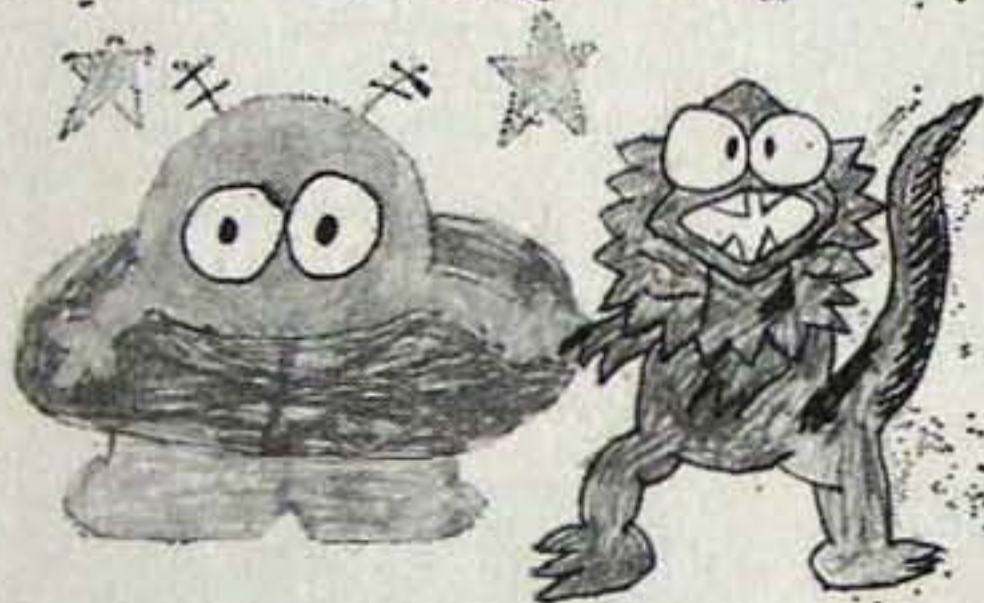
KEDVES UNITÁRIUS GYERMEKEK, SZÜLŐK ÉS NAGYSZÜLŐK!

A minap ismét Veszprémben jártam, s a vár felé vitt utam. Bár sokszor megfordulok ebben a szép dunántúli városban, mégis gyermekkorom óta nem sétáltam fel a várbra. S a püspöki palota mellett újra megpillantottam azt a gyönyörű kis XI. századi kápolnát, melyet Gizella királynéről neveztek el.

Csupán a legkisebbek kedvéért említem meg, hogy Gizella, bajor hercegnő, első királyunk, Szent István király felesége volt. S mint hű, nemes és keresztény asszony, Veszprémben apácázárdát alapított, s udvarhölgyeivel együtt, a palota melletti kis kápolnába járt imádkozni.

Amint újra beléptem a kápolnába, rögvest szemet szűrt a helyiség végében álló kis oltár, s rajta a felirat: **ŐSEINK HITE A JÖVŐ REMÉNYE.**

成功さよう科学万博つくば85

手をつなごうせがいのともだち

IART JAPAN

Japán gyermekrajz

Már több mint három éve végzek gyermekhitoktatást a Nagy Ignác utcai gyülekezet ifjainak. Az oda-járó kistestvérek tudják legjobban, de a szülők s az olvasók is érezhetik — rádiós beszédeimtől kezdve különböző gyülekezeti szolgálatokig —, hogy mennyi lelkesedést, örömet, erőt jelent számomra ez a munka. Segédeszköz, megfelelő pedagógiai felkészültség nélkül kezdtem el annak idején a „VASÁRNAPI ISKOLÁT”. De hisz ehhez is, mint általában a gyermekneveléshez, tisztán őrzött ösztönök, erkölcsi érzék és alapvető emberszeretet szükségeltetik.

Az elmúlt évben 43 gyermek vett részt hitoktatáson, s 9 családlátogatásra jutottam el.

Az ünnepélyes évnyitó Istentiszteletre — mégis — nagyon kevesen gyűltünk össze.

Mi, unitáriusok sokszor olyan büszkék vagyunk. Büszkék vagyunk arra, hogy a történelmi protestáns egyházak közé tartozunk; büszkék vagyunk Dávid Ferencre — és joggal — büszkék vagyunk arra, hogy először a világon Erdélyben kiáltották ki a vallásszabadságot; büszkén ragadunk tollat, ha egy újságíró eltéveszt egy bennünket is érintő dátumot; büszkén háborodunk fel egy színházi dráma láttán, ahol a szerző a főhőst nem éppen a megszokott, s kedvező módon állítja be, s még sorolhatnám...

Hová vész el ez a sok erő s energia, mikor arról van szó, hogy gyermekünket, unokánkat, unokahúgainkat, öccseinket elvigyük hitoktatásra?

Évről évre próbálom felhívni a szülők, a rokonok figyelmét a hitközösséghez tartozás felelősségére. Most is ezt kérem: gondolják végig, hogy milyen jövőt, milyen világot szeretnének! S ha szelíd, békés világban szeretnének élni, ahol az emberek — tőlük, s isteni adományaiktól telhetően — jók, erkölcsösek, igazságosak —, akkor nem lehet kérdéses válaszuk.

Hogy mi is joggal mond hassuk: őseink hite a jövő reménye.

ORBÓKNÉ SZENT-IVÁNYI ILONA

UNITÁRIUS ÉLET

DR. SZTANKÓCZY ZOLTÁN öt évvel ezelőtt Déva várában tette a fogadalmát, hogy édesapja emlékére minden év húsvét táján 1000 Ft-ot adományoz lapunk részére. Az idén tévedésből más csekken fizette be ezt az összeget, azt csak nemrégiben kapta vissza, és magát mentgetve küldte el pár sor kíséretében.

DR. RUTTKAY IVÁNNÉ KONCZ ILDIKÓ édesapja emlékére 500 Ft-ot fizetett be lapunk javára.

A MIKÓ CSALÁD első unokájuk, Rebeka keresztele alkalmából 2000 Ft-ot fizetett be lapunk javára stólamegváltásként. A keresztele szolgálatát püspökünk végezte.

ÖZV. DR. BORBÉLY SAMUNÉ, elhunyt férje emlékére, stólamegváltásként 1000 Ft-ot fizetett be lapunk javára. A temetési szolgálatot püspökünk végezte.

DR. SZÉPLAKY LÁSZLO, felesége temetése alkalmából, stólamegváltásként 500 Ft-ot fizetett be lapunk javára. A temetési szolgálatot dr. Kovács Lajos püspök végezte.

DR. LÖRINCZ József állatorvos 500 Ft-ot adományozott az Unitárius Élet költségeire.

KOVÁCS BÉLANÉ sz. Hadnagy Ilona 74 éves korában Budapesten elhalt. Csokfalvi származású volt, s temetésén az erdélyi rokonság képviselői is részt vettek. Budapesten élő két testvére emlékére az Unitárius Élet javára 5000 Ft-ot adományoztak. Hálásan köszönjük a testvérek megemlékezését.

AZ ADOMÁNYOKAT HALÁSAN KÖSZÖNJÜK.

AZ OPERAHÁZ

ünnepélyes megnyitására a napisajtó és a havi és heti képeslapok bő terjedelemben megemlékeztek. Az örömdetes alkalomból kifejezett elismeréshez és méltatáshoz csatlakozva adunk hírt nemzetünk eme nagy tettéről a százéves évforduló alkalmából.

Az ünnepélyes megnyitón az egyházak képviselői is jelen lehettek. A külföldön élő magyarok között nagy népszerűségnek örvendő Magyar Hírek a szép képek mellett fényképen bemutatott néhány személyiséget, akik a megnyitón részt vettek. Köztük láthatunk Bartók Béla főgondnokunkat, amint Aczél Györggyel beszélget.

Nemzetközi teológiai békeszeminárium

„A béke teológiája felé” volt a címe annak az ökumenikus szemináriumnak, melyet szeptember 17–22. között rendeztek meg Budapesten, a Ráday Kollégiumban.

Öt világrész 32 országának ismert keresztény teológusai gyűltek össze, hogy a béke teológiájáról folytassanak dialógust. A szemináriumon nyolc nemzetközi békeszervezet képviseltette magát. A résztvevők a Magyarországi Református Egyház vendégei voltak, ahol dr. Tóth Károly püspök és az anglikán egyház részéről Stephen Tunncliffe voltak a közös szervezők és elnökök.

Bár eltérő állásfoglalású teológusok alkották a tanácskozást, mégis gyümölcsöző eszmecsere jött létre. A szemináriumnak nem volt célja egy újabb szervezetet létrehozni. Sokkal inkább a keresztény békeszervezetek dialógusát és együttműködésének folyamatát akarták elindítani.

Közös céljuk volt, hogy az emberség legjobb érdekeinek szolgáljanak, és a békéért és igazságosságért munkálkodjanak ez alkalommal is.

Felejthetetlenül szép volt! Harom unitárius fiatal (két lány és egy fiú) járult először az Úr asztalához, hogy hitet valljon és hitet adjon a mintegy negyven fős gyülekezetnek. A konfirmálás hitben való megerősödést jelent, és ez talán nem is a fiatalokra vonatkozott elsősorban. Megerősödött a mi lelkünk is, a gyülekezet tagjaié, a vendégeké, akik simogató, meleg tekintettel ölelték át a három fiatalot. Aldotta vált a szolgálat a lelkészeknek is.

Szeptember 30-án volt a konfirmációs istentisztelet a győri református templomban. A hívek szép számmal eljöttek a városból is, a környező községekből is. Szerető házigazdánk, Sáhó Andor református esperes, figyelmességéből előbb fejezte be istentiszteletüket, és így volt idő a templom felvirágzására. Ez után foglalta el helyét a gyülekezet, míg az oldalajtón a két lelkész és a fiatalok vonultak be. Orbókne Szent-Iványi Ilona lelkész nő imádságos előfohasza után, a régi zsoltár zendült fel: „Az Úr én nekem őriző pásztorom.” Majd a szöszékről Bibliát olvasott, imádkozott és vezette a közösen mondott Őri imádságot. Közben másíkszép zsoltárunk hangjai csendültek fel: „Szívemet hozzád emelem...” kezdettel. Beszédet Szász János beszolgáló lelkész mondott. Az őszi hálaadás jelentőségéről beszélt, hangsúlyozva, hogy minden betakarítás újabb magvetés feltétele. Ez az ünnep ilyen magvetés, amikor a fiatalok számot adnak magukról és elindulnak újabb, gazdagabb hitbeli aratás felé.

Mivel az egyik konfirmándus újonnan tért át édesanyjával az unitárius vallásra, az Úr asztala előtt őket Szász János lelkész az unitárius egyház tagjai közé fogadta, s mivel a fiú még nem volt megke-

A GYŐRI REF. TEMPLOMBAN

resztelve, Szent-Iványi Ilona megkeresztelte. Az élet jelképe volt a keresztelő lelkész és a megkeresztelt egymásra mosolygása.

E szép jelenet után a fiatalok a konfirmációs énekünket énekeltek, majd a kikerdezés, a záróima és a fogadalomtétel következett. A konfirmált fiatalokat a szörvány és az egyház nevében Gaál Pista bácsi köszöntötte, szeretett hitünk megőrzésére buzdítva őket.

Az úrvacsorai ének elhangzása után a fiatalok és az egész gyülekezet együtt részesült az Úr vacsorájában. Megáldás után nemzeti imádságunkkal ért véget az istentisztelet.

Jelenvolt

Balázs Ferencre emlékezünk...

A Kritérion gondozásában 1983-ban megjelent Mikó Imre—Kicsi Antal—Horváth Sz. István: Balázs Ferenc c. munkáját számos folyóirat méltatta.

Füzi László: A „bolond pap” emlékezete címmel komoly és tartalmas összegzést írt a papról, a szövetkezetalapítóról és a népszolgálat hősről a Tiszatáj 1984. szeptemberi számában. Méltatásában példaképül állítja a felelősséget is vállalni tudó közösségi embert, aki hittel vallotta, hogy az életbe kellene bevinni azt a teljességet, ami csak a művészetben van. „Mészkon jutott a legmesszebbre: miközben a falu átalakításával az új világ általa elképzelt rendjét akarta megmutatni, a személyes felelősség vállalásáról is példát mutatott. A külső körülmények

foglyaként is megtette mindazt, amit a világ megváltoztatásáért megtehetett. Elszemélytelenedő és a gépi mechanizmusok mintáját követő világunknak pedig mindinkább szüksége lesz a személyességet és a felelősséget is vállaló emberekre.

A Könyvilág egyik nyári számában Filep Tamás úgy méltatja, mint „aki alulról jött, mint a tiszta forrás”. Balázs Ferenc életművében egy új vallásnak is szerepet szán, hogy az emberi lélek teljessége a maga szépségében kibontakozhasson. Szerinte, a vallás az emberi szeretet, jószág, tisztaság hirdetésének, az egyetemes emberi fejlődést elősegítő eszköze.

Bíró Imre

A PESTLŐRINCI gyülekezeti összejövetelen részt vett gyülekezetünk egyik legidősebb tagja, dr. R. Filep Aladár családjával együtt.

Szeptember 23-án Orbán Balázs emlékünnepezt rendeztek a pestlőrinci gyülekezetben.

Az áhítatot Bencze Márton lelkész végezte, majd „Baró Orbán Balázs, a legnagyobb székely” címen dr. Filep Antal, a MTA Néprajzi Intézetének főmunkatársa tartott előadást. A Székelyföld leírása — ügymond — ma is forrásértékű könyv, mert sok mindent, ma már csak ebből a leírásból ismerünk. Részben az idő, részben a két világháború sok mindent megsemmisített abból, amit Orbán Balázs még látott és le is fényképezett. Emeltette az előadó azt a nagyértékű alapítványt is, amit végrendeletében a székelykeresztúri unitárius gimnázium javára tett.

Az előadást követően Kilyén Ilka, a marosvásárhelyi magyar színház művésznője énekelt — stílusosan — székely népballadákat, és előadott egy Tompa László verset.

A műsor utáni szeretetvendégségen Pálffy Csilla, Pálffy Anikó és Balázs Marika teáztatták meg a gyülekezet tagjait. Az utóbbi — Balázs Dénes volt gondnok leánya — bonyolította le nagyon ügyesen a tortaárverést is.

Az Orbán család képviselőjében Orbán Bódogné vett részt az ünnepségen. A kántori teendőket Lőrinczi Mihály ny. kántortanító látta el.

Az október 28-i gyülekezeti összejövetelen dr. Ferencz József püspök tartotta az áhítatot, majd dr. László Gyula professzor tartott előadást „A honfoglaló magyarok hitvilága” címen. Pálffy Anikó szavalata zárta be a műsort. Ez alkalommal is Lőrinczi Mihály, ny. kántortanító látta el a kántori teendőket. A konyhát Zoltán Gyuláné vezette, akár az előző összejöveteleken.

Az összejövetelen megjelentek dr. Kiss József és dr. Nyiredy Szabolcs főgondnok helyettesek is.

THE YAKUSHIN

Egy japán folyóirat címe, s fiatalságot jelent. A japán szabadelvű buddhisták szervezete, a Risszo Kosei-kai adja ki havonta. A szerkesztőségünknek megküldött szeptemberi szám 116 oldal terjedelmű, tehát jelentős kiadványnak kell lennie.

A szám megküldésének feltehetőleg az volt az indítéka, hogy a folyóirat egyik szerkesztője beszélgetést folytatott püspökünkkel és dr. Erdő János kolozsvári főjegyzővel, amikor együtt voltak vendégei Kojiro Myasaka úrnak, az említett szervezet titkársága vezetőjének, annak Tokió villanegyedében álló házában.

S valóban, noha a szövegből semmit megfejtünk nem adatott, a folyóiratot változatossá tevő számos egyéni és csoportkép között ismerős arcokra lelhetünk. A lap 9. oldalán dr. Erdő Jánost láthatjuk, amikor vendéglátójukkal beszélget; a 12. oldalon levő kép pedig azt a jelenetet rögzítette, amikor dr. Ferencz József püspök a ház előtt köszön el a vendéglátó családtól. Feltételezzük, hogy a képekkel kapcsolatos szövegrészek az említett beszélgetés anyagát közlik.

A megküldött számban még egy ismerősre lettünk: dr. W. Schulz amerikai unitárius lelkész, országos vezetőhelyettes arcképét is felfedezhettük benne. Vélhetően tőle kaptak beszámolót az amerikai unitáriusok életéről.

A sajtónál maradvá: delegátusaink elmondották, hogy rengeteg japán nyelvű napilap és egyéb időszakos kiadvány mellett, négy angol nyelvű tokiói napilapot is láthattak, s azok bőven beszámoltak a tokiói kongresszus eseményeiről. Közölték többek között azt a beszélgetést is, melyet dr. Kovács Lajos püspökkel, a romániai unitáriusok küldöttségének vezetőjével folytatott az egyik angol nyelvű napilap amerikai munkatársnője.

Matthias Vehe-Glirius: Istenismeret és más írások

Ismét gyarapodott azoknak a könyveknek a száma, amelyek hozzásegítenek a 16. századi unitarizmus szellemi háttérének jobb megértéséhez. Szerzője eredetileg német, illetve latin nyelven írta könyveit és azok a közelmúltban jelentek meg holland–magyar közös kiadásban. (Robert Dán: Matthias Vehe-Glirius: Life and Work of a Radical Antitrinitarian with his Collect Writings, 1982.) Ebből készítettett bőséges válogatást és magyar fordítást a kiadó.

Vehe-Glirius Pfalz-ban született és lutheránus nevelést kapott, majd Heidelbergben a kálvinizmussal foglalkozott behatóan. Erdélyben nyomtatott és Pfalzba juttatott könyvek megismertették vele a kialakuló radikális unitárius gondolatokat, és el is fogadta azokat, de később tanítóiánál továbbment. Vizsgálódásaiban a humanizmus radikális bibliakritikájára és a rabbinikus írásmagyarázásokra építve úgy gondolta, hogy vissza kell térni az Ó-szövetséghez, mert csak azon keresztül lehet megérteni az Újszövetséget. Eretnek nézeteiért többször bujdosni kénytelen, néha álneven is. Heidelbergben le tartóztatják, de kiszabadul. Rövid időre Erdélybe is elkerül, és itt az unitáriusok magas szintű kolozsvári főiskoláján lesz tanár. Rövid erdélyi tartózkodása során ösztönzője egy sajátos vallásos mozgalom, a szombatosság megszületésének. Hazatérve Németországba, újra eljárás indul ellene és vizsgálati fogságra a gretzyli börtönbe zárják. Itt hal meg 1590-ben.

Három művéből közöl bőséges válogatást a könyv. Az első a vizsgálati fogságban írt „Vádelhárító Írat”, amelyben az eretnokség vádját uta-

sítja vissza és közben elmeséli korábbi fogságának történetét. Második műve az „Isten-ismeret” (héber szóval „Mattanjah”) teológiai koncepciójának szintézise. Ebben a merész, radikális és kora tudományos tárházának bő ismeretéről tanúskodó művében jézusi idézetből indul ki, amely szerint a messiás nem azért jött, hogy a törvényt eltörölje, hanem hogy betöltse (Mt. 5. r. 17–19. vers). Kétségbevonható hát, hogy az Új-szövetségnek nevezett Bibliarész valóban új szövetség volna Isten és ember között. Mint írja: „Az új szövetség nem más, mint a mózesi Törvénynek a Messiás Lelke által az emberek szívébe történő beírása...” (125. l.). Sajnos, Jézusnak ez a messiási küldetése a tragikus események miatt nem mehetett teljesedésbe. Ezért kell visszatérni az Ó-szövetséghez és azon keresztül értékelni mindent.

Rendkívül fontos Dávid Ferenc eszméi szempontjából is az Isten-ismeret c. munkája. Ha párhuzamosan melléállítjuk ennek a „De dualitate” c. könyvecskéjét (magyarra fordította Márkos Albert 1943-ban), minden kétséget kizáróan megállapítható, hogy a szombatosság Gliriustól származik, és ahhoz Dávid Ferencnek semmi köze nincsen.

A harmadik tanulmányunk kultúrtörténeti érdekessége is van. 1578-ban hívták meg Gliriuszt a kolozsvári főiskolához. A kor szokása szerint székfoglaló beszédet kellett mondania.

A három tanulmányt bőséges jegyzetanyag és bibliai idézetgyűjtemény egészíti ki. A magyarázó Utószót Dán Róbert írta.

Szász János

Könyvadomány

Luzsáné Pákey Sára és Pákey Izabella, nagybátyjuk, Pákey Lajos emlékére igen értékes, régi unitárius vonatkozású könyveket adtak át egyházi könyvtárunknak.

Jelentősek számunkra azok a 17–18. századi művek, melyek eddig nem voltak birtokunkban. Továbbá egyik-másik jó karban levő kötet segítségével meg tudunk határozni eddig töredékes, címlap nélküli nyomtatványokat. Ehelyütt említem meg, az eddig csak újabb kiadásokból ismert Catechesis-t, melyet Kolozsvárott 1698-ban adtak ki. „Catechesis, azaz: keresztyeni vallásra való tanítás, mely az Erdélyben levő Unitaria Ecclesiáknak és iskoláknak szükségekre mostan kibocsátott. Kmita Andrásné költségével...” (R 74)

Az anyagot gazdagítják a kéziratos bejegyzések, melyek a könyv egykori tulajdonosaira világítanak rá. Az egyik 1746-ban kiadott unitárius nyomtatványon, melynek címlapján ez olvasható: „Sokféle szükségünkhöz alkalmaztatott könyörgések, melyekkel minden rendű ember... gyakorolhatja magát az imádkozásban” (R 75), kéziratos bejegyzés közli, hogy ez már „1793-ban dédnagyanyámé volt (Székely Farkasné Sala Terézia), 1945-ben pedig dr. Pákey Lajosé.”

Néhány kapott kötet, újabb példányt jelent számunkra. Így egy „Szentábrahám L. Mihály: Summa Universae Theologiae Christianae secundum Unitarios... Claudiopoli 1787.” (R 29).

Unitárius egyházunk ehelyütt is köszönetet mond az adományozóknak.

Kaplayné Schey Ilona
könyvtáros

TEMETÉS BADENBEN

Első ízben temettem unitárius embert a Bécs melletti Badenben. A történetből figyelmet érdemel a következő néhány adat.

1936-ot írtak, amikor Király Zoltán kolozsvári tisztviselő és Emmerth Nóra ugyanott lakó tisztviselőnő egymásba szerettek. A férfi elvált ember volt, és a helyi plébánia hivatala közölte, hogy elvált katolikus férfi katolikus nővel kötött házasságára nem kérheti egyháza áldását. Unitárius rokonaik révén kérték meg az akkori kolozsvári lelkészt, Szent-Iványi Sándort, hogy a háznál áldja meg házasságukat.

1945-ben ez a házaspár is vándorbotot vett a kezébe, és Nyugat-Európában megkapta az egyik amerikai unitárius gyülekezet címét, mely hajlandó volt otthont és kivándorlási lehetőséget biztosítani az angolul nem tudó házaspárnak. Írtak Torontóba, ahonnan J. Olson lelkész, a gyülekezet akkori papja meleg szeretettel hívta őket, és ígérte meg a támogatást a maga és gyülekezte nevében.

Torontóban új otthont, munkahelyet találtak, és szinte magától értetődő volt, hogy az ottani unitárius gyülekezet körében találva meleg fogadtatásra, oda tagul is csatlakoztak.

Amikor eljött a nyugdíj ideje, akkor — sok amerikai magyar emigránshoz hasonlóan — Európába akartak költözni. A gazdag Svájc nem fogadta be a kis nyugdíjjal érkező szándékozók, így — Ausztriában élő barátaik példáját követve — a Bécs közelében levő ismert fürdővárosban, Badenben telepedtek le, annak egyik szerényebb utcájában. Itt élték át a dollár értékének zuhanását és újra felemelkedését hosszú évtizedeken keresztül.

Király Zoltán hosszabb betegség után, melyben felesége gondosan ápolta, 1984. szept. 5-én elhalt. Az ottani német evangélikus gyülekezet papja nem volt hajlandó vállalni az előtte ismeretlen unitárius vallású halott búcsúztatását. Így fordultak egykori kolozsvári ismeretség révén alulírottához, aki a hazai hatóságok gyors segítsége révén idejében kiutazott a temetésre. A badeni temetőben az ottani szokások szerint történt a ravatalozás. A temetőőrök sorfala között mentem a ravatalozóba és fel a szöszékre. A család kérésére magyarul szolgáltam, mert mondták, hogy osztrák családokkal nemigen barátkoztak, s így a végtisztességen csak a Badenben és környékén élő magyar ismerősök lesznek jelen. Mintegy hatvan ember előtt végeztem el a hamvasztás utáni végtisztesség szertartását, gépi zene hangjai adták a kíséretet. A szertartás után gyalogmenetben viték a temető alkalmazottai az urnát, a temető egykori kápolnájában berendezett kolumbáriumba. Ott is magyarul szoltam, s vettem végső búcsút az elhunytól és hír-

dettem a vigasztalás ígét a magára maradt özvegynek.

Temetés után több magyar családdal beszélgettem. Voltak köztük olyanok, akik már többször jártak az óhazában, és ismerik a mai Magyarországot; voltak olyanok is, akik 1945 óta nem voltak itthon, ezek is igyekeztek megértőek lenni amikor hazai helyzetünkről beszéltem. Az Ausztriában levő nagy számú magyar emigráció egyik kis csoportja közt ismerkedtem volt gróf (ma mérnök) és több nyugdíjas, idősebb család problémáival. Az egyik nő csendesen megszólalt: én is unitárius vagyok, kolozsvári származású. Megígértem és elküldtem neki az Unitárius Élet néhány számát. A Bécsben szolgáló magyar református és evangélikus papok csak ritkán jutnak el ehhez a számszerűleg kicsiny magyar szórványhoz. Remélem, hogy a legközelebbi ausztriai unitárius halott számára ők fogják megadni a végtisztességet.

Az özvegy stólamegváltásként 400 osztrák schillinget adományozott az Unitárius Életnek.

— fj —

ZWINGLI HATÁSA

Dr. Zsindely Endre budapesti református teológiai akadémiai professzor a „Református Egyház” 1984. évi szept. számában lelkészértekezleti tanulmányi anyagként tette közzé „Zwingli hatása Skóciától Magyarorszáig a reformáció századában” című nagy értékű tanulmányát, melynek befejező részét az alábbiakban közöljük:

„Témánkat összefoglalva megállapíthatjuk:

1. Zwingli Ulrik teológiai befolyása Skóciától Magyarorszáig valóban jelentős volt és kimutatható.

2. Zwingli nemcsak közvetítő teológiákon vagy teológusokon keresztül hatott a magyar reformátorokra, mint régebben gondolták, hanem művei révén közvetlenül is „jelen volt” a 16. századi Magyarországon.

3. A zürichi reformátor teológiai hatása jórészt mégis a „késői zwinglianizmus” által érvényesült, első sorban utóda Bullinger Henrik fázisai következtében, bár itt meg kell említenünk, éppen magyarországi viszonylatban, Musculus Farkas ugyancsak zwingliánus irányú műveinek befolyását is.

4. Ez a zürichi Zwingli—Bullinger-féle teológia, amelyet az újabb reformációtörténeti irodalomban „a másik református hagyomány”-nak is szoktak nevezni (a kálvini mellett), Kálvin befolyását megelőzve, majd azzal párhuzamosan hatott Magyarországon is a század közepén, s a református tanítás kialakításában, különösen az 1550-es évek folyamán, vezető szerepet vitt; később ugyan háttérbe szorult a kálvinista hatással szemben, de jelentőségét sohasem veszítette el — mint azt Bullinger Második Helvét Hitvallásának maradandó tekintélye is mutatja.”

A HIT ALAPJAI

Karl Rahner, a nemrégiben elhunyt ismert német jezsuita teológus könyve magyar fordításban fenti címen jelent meg. A szerző előre látta, hogy az olvasóban felmerülhet a kérdés, hogy kinek szól a könyve. Erre felel a következőképpen:

„Kinek szól ez a könyv? Erre a kérdésre maga a szerző sem tud egykönnyen válaszolni. Lehetetlen egyszerre mindenkinek megmondani valamit a kereszténység fogalmáról, mert felfoghatatlanul mély titokkal találkozunk a kereszténységben, és beláthatatlanul sokfélék az emberek, akikhez a kereszténység szólni próbál. Az egyik ember túl „magasnak”, túl bonyolultnak és túl elvontnak fogja találni a bevezetést a kereszténység fogalmába, a másik pedig túl primitívnek. A szerző valamelyest művelt olvasóknak szánja a könyvét, akik nem riadnak vissza a „fogalom erőfeszítésétől”, ezért bízik benne, hogy lesznek olyan olvasói, akik nem találják sem túl magasnak, sem túl primitívnek a könyvét.”

A könyvet az olvasni vágyó ember olvassa!

AZ ENSZ NAPJA

Az Egyesült Nemzetek Szervezete napja alkalmából a Magyar ENSZ Társaság elnöksége — intéző bizottságának püspökünk is tagja — nyilatkozatot tett közzé a sajtóban, melyből idézzük az alábbiakat:

A dokumentum a többi között hangsúlyozza, hogy a II. világháború óta eltelt időszakban — miközben a tagállamok száma 51-ről 159-re emelkedett — az ENSZ jelentős eredményeket ért el. Határozatai, békefenntartó erői számos esetben hozzájárultak a konfliktusok korlátozásához és ellenőrzéséhez, valamint ahhoz, hogy ezek az ütközések ne válhassanak világméretűvé. Döntő szerepe volt a gyarmatosítás elleni harc előmozdításában; abban, hogy emberek százmilliói nyerhessék el függetlenségüket, szabadságukat. A szakosított szervezetekkel együttműködve segítette és segíti a fejlődő országok gazdasági és társadalmi fejlődését.

Sajtótájékoztató

A Magyar Újságírók Országos Szövetsége budapesti székházában október 2-án Sarkadi Nagy Barna, az Állami Egyházügyi Hivatal általános elnökhelyettese tájékoztatót tartott időszerű egyházpolitikai kérdésekről az egyházi újságíróknak. A nagy érdeklődéssel kísért előadásban az elnökhelyettes — széles körű külpolitikai és belpolitikai áttekintés után — behatóan elemezte az állam és az egyházak közötti jó kapcsolat alakulásának folyamatát.

egyházi tanácsos, a budapesti gyülekezet legidősebb presbitere, most töltötte be 80. életévét. Csiszér József a marosvásárhelyi unitárius egyházközségben kezdte presbiteri szolgálatát, s Budapestre való áttelepülése után kapcsolódott be itteni gyülekezetünk munkájába. Szorgalmas templomjáró, a szó jó értelmében „bérelt helye” van a templomban. Egyike azoknak, akik sokat áldoznak az ifjúság vallásos nevelésének elősegítésére. Évek óta megajándékozta könyvekkel a konfirmándusokat és a vallástanításra járó gyermekek legjobbjait. Az okt. 14-i istentisztelet után Huszti János lelkész kérésére püspökünk köszöntötte, s javulást kívánt feleségének is, aki betegsége miatt nem tudta férjét elkísérni a templomba. A lelkész irodán a tisztelők és barátok jeles csoportja köszöntötte a 80. életévét betöltött, örökké vidám, jó unitárius embert, akinek továbbra is jó egészséget kívánunk.

Csiszér József és felesége, a jeles évfordulóra emlékezve, 1000 Ft-ot ajándékoztak az Unitárius Élet javára, melynek évtizedek óta szorgalmas olvasói.

Halottfeltámasztás 24 forintért

Viola József az Élet és Tudomány 1984. évi május 18-i, 20. számában fenti, szokatlanul hangzó címen ismerteti a Balázs Ferencről három szerző által írt és a Kritérion által kiadott könyvet. A cím kétségtelenül felhívja magára az olvasó figyelmét.

Minket az ismertetés következő mondata ütött meg... 1937-ben, tüdőbajban elhunyt, istentagadó unitárius lelkész igazán megérdemelné, hogy annyira ismerjük, mint amennyire a hasonló tragikumú József Attilát, vagy legalábbis Dsida Jenőt.

Amennyire egyetértünk az idézett mondat második részével, ugyanannyira tiltakozunk Viola József szerzőnek az „istentagadó” jelző használata ellen. Ha a könyvet elolvasta, tudhatja, hogy Balázs Ferenc haláláig gyakorló unitárius lelkész volt, hogy a mészköi sírjára állított kopjafán fel van tüntetve foglalkozása: „pap”, hogy sírjánál, unitárius lelkésztársain túlmenően, az akkori évek legnagyobb erdélyi magyar írója, Tamási Áron búcsúzott tőle.

A szerző nyilván nem tudja azt, hogy Balázs Ferenc annyira nem volt istentagadó, hogy a szerző említett szociológiai tartalmú könyvein túlmenően „Közérthető Evangélium” címen is írt könyvet, melyet egyháza Kolozsvárott nemrégiben új kiadásban is megjelentetett.

A recenzió különben, fenti megapozatlan elírásától eltekintve, rövidsége ellenére tartalmas.

Évi közgyűlésüket idén Ohio állam, Columbus városának egyetemi kollégiumában tartották. Erről több alkalommal beszámolt hivatalos lapjuk, az UUWorld, amerikai unitárius univerzalisták világa. Most levelet kaptam az egyik bostoni lelkésztől, aki a legrégebbi bostoni — s így amerikai — unitárius szellemű gyülekezet papja — járt Magyarországon is —, aki személyes megfigyeléseiről adott számot. Azok közé tartozik, akik az ottani unitarizmusban a keresztyén vallásosságnak azt a szellemét ápolják, a sok más gyülekezetben megnyilatkozó s csupán egy humanista központú felfogást tükröző állásponttal szemben.

Ime megállapításai közül néhány! 1985-ben újra elnökválasztás előtt állunk. Két jelölt van eddig: dr. Sandra Caron, aki jogász és két cikluson át az UUA világi elnöke volt, és dr. William Schulz a jelenlegi adminisztratív elnökhelyettes. 1958-ban Dana McLean Greeley, mint gyülekezeti lelképásztor győzött az elnökválasztáson, a központban dolgozó Ernest Kuebler ellen; 1968-ban Bob West gyülekezeti lelkész győzött a központban dolgozó Deana Starr ellen, aki akkor a lelképásztori osztály vezetője volt. Idén csak két jelölt áll szemben egymással, akik közül egyik sem aktív gyülekezeti lelkész, bár dr. Schulz mögött korábbi eredményes gyülekezeti lelkészi munka áll. Vajon ez azt jelenti, hogy mint egyház nem vagyunk érdekeltek a gyülekezeti lelkészi munkában?

Az amerikai unitáriusok vallásos

csoportja szervezte meg a közgyűlést az úrvacsoraosztásos istentiszteletet, melyen 140-en vettek részt a több mint 900 résztvevő közül. A reggel 7 órakor — korán — tartott reggeli áhítatokon csak néhány tucat ember vett részt. E mozgalom élén elnökként az egyik legértékesebb lelkész, Judit Hoehler áll, és ügyvezetője a néhai Szent-Iványi Sándor parókájának, Lancasternek lelkésze, dr. Tom Wintle. Értékes munkájukért igaz köszönettel tartozunk.

A központ célja az egység erősítése. Demokratikus úton akarták újraserkeszteni az amerikai unitárius univerzalisták hitelvi alapfogalmait — olyan kérészerű kinyilatkoztatás —, amit néhány felszólalás és rövid módosítás után a közgyűlés elfogadott alapként azzal, hogy azt végleges formába önteni csak az 1985. évi közgyűlés fogja.

Dr. Carl Scovel a bostoni King's Chapel lelkésze, az unitárius ortodoxia képviselője is újraserkesztette a gyülekezete által használt ima- és énekeskönyvet, melyet az idén szeptemberben vettek használatba, hosszas előkészület és számos változtatás után. Ha az ígért példány majd megérkezik, külön fogjuk ismertetni.

Az 1985. évi közgyűlést Georgia államban, Atlantában fogják tartani, Amerika egyik déli nagy városában, ahol igen jelentős az unitárius gyülekezet. Érdeklődéssel tekintünk hozandó határozataik elé.

— fj —

A nagy gyülekezet

Az amerikai unitáriusok Church of the Larger Fellowship néven évtizedekkel ezelőtt a gyülekezetektől távol és külföldön lakó hívek részére egy lelkészi állást létesítettek. A nagy gyülekezet tagjai részére 3200 példányban küldik a Híradót, melyben mindig egy rövidebb prédikációt is közölnek.

Az ilyen gyülekezeti munka negyven éve foglalkoztatja a távolélőket. Az évforduló alkalmából körlevélben érdeklődtek a címzeteknél, hogy mennyire értékelik az ilyen fajta szolgálatot. Az egyik legtávolabbi lakó olvasójuk, Alana Russel tanárnő levelét közlik, aki elmondja, hogy ő maga néger, de eszkimók között dolgozik, írni, olvasni tanítja őket közel az északi sarkkörhöz. Ilihavik állomáson, a kanadai Victoria-sziget csak időnként megközelíthető pontján, és élmény számára a havonta megjelenő prédikáció, mely gazdag anyagot nyújt tanításához is. Az egyik levélíró azt jegyezte meg, hogy tudomása szerint az egész Egyesült Államok területén ez az egyetlen ilyen egyházi szolgálat, mely évtizedek óta egyre gyarapodó számú emberhez jut el. Dr. G.

Marshall lelkész 25 évi szolgálat után most nyugalomba vonult, s elmondotta, hogy élményei közül a legemlékezetesebb az volt, hogy négy alkalommal meglátogatta Lambareneben dr. Albert Schweizert, a híres orvos misszionáriust, akihez meleg barátság is fűzte, s akiről könyvet is írt. Elmondotta, hogy évtizedeken át naponta átlagban egy tucat egyéni levelet írt a magányosan élő unitáriusoknak, és 62 országban élő unitáriusokkal levelezett saját országán kívül. 1960-ban évente 1200 levelet váltott, legutóbb már évi 2700-at meghaladta leveleinek a száma.

A gyülekezetnek kölcsönkönyvtára is van, ahonnan az unitarizmus iránt érdeklődőknek könyveket kölcsönöznek, eladással is foglalkoznak. Ezt a munkát egyetlen adminisztratív segítséggel végzi az amerikai unitárius bostoni központ legfelsőbb emeletén levő kicsi kétszobás irodából.

Igy is lehet cura pastoralis végzni.

DÁVID FERENC: RÖVID ÚTMUTATÁS című műve, melyet dr. Németh S. Katalin rendezett sajtó alá, januárban már kapható lesz.

Néhány esztendővel ezelőtt, úgy az 1970-es évek derekán, az egyik budapesti tartózkodásom alkalmával, egy igen kedves és lelkem mélyéig megható dolog történt velem a harangokkal kapcsolatosan, amit megörökítek.

Gimnáziumi éveim utolsó idejében, s különösen teológus koromban szülőfalumban, ahol szórakozásra nemigen nyílt alkalom, amikor otthon, Karácsonyfalván töltöttem vakációm, gyakran lesétáltam a szomszédos Oklandra, ahol sok alkalom kínálkozott a szórakozásra. Itt ismerkedtem meg egy fiatal szabómessterrel, aki nemegyszer gyűjtötte maga köré a diákokat, s a vendéglőben szórakozva gavallérosan viselkedett. Meggyengült ruhámat is sokszor javította és vasalta ki, természetesen díjtalanul. Az első palástomat is ő készítette el, egy másik palástról véve a mintát. Azt hiszem, hogy neki is ez volt az első ilyen munkája. Mindezek barátságunkat erősítették, s tartóssá tették. A húszas évek végén, vagy a harmincas évek elején Magyarországra repatriált. A Keleti pályaudvar közelében volt a lakása, műhelye, s így valahányszor Budapestre mentem, az első utam hozzá vezetett, s a barátságunk mindig csak mélyült. Sajnos, elég korán meghalt, s a barátságot az özvegye, fia és leánya tartották fenn, valahányszor Budapestre mentem, mindig felkerestem őket. Az egyik alkalommal a szabómesster fia azzal a kéréssel fordult hozzám, hogy a fiát, aki mérnök, tehát a már régen halott szabómesster barátom unokáját eskessem meg. Boldog örömmel vállaltam ezt az egyházi szolgálatot. Az érdekes az volt benne, hogy a megeskendő vőlegény mind apai, mind anyai ágon református, a menyasszony magyar görögkeleti, s én, az unitárius, én fogom esketni a budapesti Nagy Ignác utcai unitárius templomban. A nevezetes szombat nap délutánja is elkövetkezett...

A násznép, az érdeklődők eléggé megtöltötték a templomot. Én az irodában vártam az ünnepélyes szolgálatra dr. Ferencz József püspökkel. Mikor jelezték, hogy minden rendben van, s a szolgálatot megkezdhetem, elindultunk. Kiléptünk az iroda ajtaján a lépcsőházba, a templomajtó előtti folyosóra, amikor azt mondta a püspök, hogy itt álljunk meg egy pillanatra. Nem tudtam, hogy miért kell megállni, de a

következő percben megtudtam. Azt kellett megvárunkunk, hogy a harang megszólaljon, hogy harangszó mellett menjünk a templomba. A harang meg is szólalt. Szép két harang szólalt meg. E templomnak nincsenek harangjai, s mégis szóltak a harangok, de olyan szépen húzták össze, hogy az további megállásra késztetett. A következő pillanatba szinte megállt a szívverésem, elakadt a lélegzetem, mert a harangok hangjában felismertem az oklándi harangok hangját... A következő pillanatban Ferencz József püspök felé fordultam, aki nagyon rajtam feledte tekintetét, s élvezte az én meglepetésemet, s ezt mondtam: — Ezek az oklándi harangok! — Igen — felelte a püspök —, ez így illik, oklándi leszármazót esketsz, te aki oklándi pap voltál. Aztán bementünk a templomba, s megkezdtem a szertartást, de annyira meghatódottan, hogy nehezen jött ki a hang a torkomon.

Másnap, vasárnap a Nagy Ignác utcai templomban én végeztem az istentiszteletet. Mikor kiléptem a lelkészi irodából, hogy a templomba menjek, megint harangoztak. Ezúttal a homoródkarácsonfalvi harangok szólaltak meg, s szóltak azért — mondta Huszti János, a pap —, mert én, aki a szolgálatot végzem, homoródkarácsonfalvi születésű vagyok. Az istentisztelet utáni beszélgetésben elmondották a pesti lelkészek, hogy egy Erdélybe sokat utazó társaság felajánlotta, s erre fel is kérték, hogy egy jó néhány erdélyi harang hangját magnetofonszalagra vegyék. Így vették fel az udvarhelyi, a vargyasi, az oklándi, a karácsonfalvi, az almási, a korondi, a székelyszentmihályi, bölöni, árkosi harangok s még más templomok harangjainak hangját...

A budapesti unitárius lelkészek temetés alkalmával felhívják a család tagjait, hogy a következő vasárnap jöjjenek el a templomba, ahol az istentisztelet befejeztével a gyülekezet együtt imádkozik velük az elhaltért. Ilyen alkalmakkor annak a falunak a harangját szólaltatják meg, ahová a halott való volt... Igen szép cselekedet, csak dicsérni tudom azokat, akik ezt megvalósították.

Ez is igazolja harangjaink jelentős voltát, és igazol engem is, aki egy szerény munkámban a jelentős szerepet betöltő harangokról írtam.

Kelemen Imre

ZWINGLI ULRICH

Két hónap választja el Luther születésének időpontját a Zwingli-étől, aki 1484. január 1-én született Wildhausenban. Így e két születésnap félezredik évfordulóját kis időköz választja el egymástól. Ez azt jelentené, hogy Zwinglire Luther árnyéka vetődött már születésének pillanatában? Inkább azt hangsúlyozhatnánk Luther vonatkozásában, hogy mennyire független, eredeti gondolkodó Zwingli! Oscar Farnet, egy négy kötetes Zwingli életrajz szerzője, joggal jegyzi meg: „Túl sokszor kísérelték meg a német mintakép normáinak alkalmazását a zürichi reformátor esetében”.

A gyökerek Toggenburgig nyúlnak

Nehéz létfeltételek uralkodtak e magasan fekvő völgyben, mely a Sentis déli lejtőjére támaszkodik. Ezek Zwinglire is rányomták bélyegüket. Realistává, józanná, tartózkodóvá érlelték az érzelmek s az indulatok tekintetében.

Távol állott tőle, hogy idegenek előtt fontoskodjék, vagy kitárulkozzék. O. Farnet midőn erről ír, hozzáfűzi:

„Családi öröksége, hogy nem volt szokása a nagyurak előtti hajbókolás.”

Zwingli élettörténete elválaszthatatlan a svájci szövetség régi történelmétől. Toggenburgi szülőházaja már 1436-tól kezdve bírói joghatósággal rendelkezik, akárcsak Schwyz és Glaris.

Felső-Toggenburg lakói akárcsak appenzelli szomszédai, nem csupán élénk szellemiséggel, ötletességgel, de jellemzősággal, akaratuk szabad kinyilvánításával tűntek ki. Zwingli apja Wildhausenben „Amtmann”, ami a mai tanácselnöki tisztségnek felel meg. Így az ifjú — a későbbi reformátor — alkalmat nyer a közügyekből való részvállalás megismerésére. Lecke volt ez, melyre korai haláláig emlékezni fog, s ez jellemzi majd minden gondolatát, cselekedeteit.

Belső fejlődését ugyancsak nehezen lehet a Lutheréhez hasonlítani. Kezdeti fellépése nyugodt, majd magatartása fokozatosan egyre mozgalmassabbá válik. Luther reformatori tevékenységének sarkalatos kérdése az üdv. „Hogyan nyerhetem el Isten kedvezését?” Míg Zwingli számára a kulcskérdés a megismerés. „Hol lelhetem meg az igazságot? A választ erre így adja meg: „Senki nem lehet semmi fajta igazságban biztos, hacsak Isten nem világosítja és erősíti meg a szívét”.

A Biblia a központ

Glarisi lelkészisége végén s zürichi predikátorsága kezdetén Zwingli buzgón tanulmányozta a héber Ó- és a görög nyelvű Újszövetséget. Egész azon napig, midőn világossá vált előtte az elv, mely alapjává vált reformatori tevékenységének: „Az igazság minden más megismerési lehetőséget kizárva a Bibliában lelhető

fel." Istent illetően az ember csak annyit tudhat, amennyit az Úr jónak lát előtte feltárni. Miután az Úr a Bibliában világosan szólal meg, mindazt elmondja, amit üdvözülésünk érdekében tudnunk kell. „Nem kívánom azt, hogy higgyetek nekem, vagy bárkinek! Csak a Szentírásnak tartoztok hinni, mely soha nem téveszt meg!

A hívő Isten eszköze

A bibliai igazságot feltárva, Zwingli meggyőző képekkel tudatja, hogy emberi gyengéi ellenére, őt Isten a maga szolgálatára kötelezte el. Isten kezében azzá lesz, ami a gyepő az ígás állat számára; készen arra, hogy ezenkép tegye magát hasznossá akár a végkimerülésig is. Ezt a következőképpen fogalmazza meg: „Te csupán szerszám, gyepő vagy Isten kezében. Céljai szerint alkalmazhat, használhat fel téged. Nem hagy hanyulni vagy rozsdásodni”.

(Az eredeti a svájci *Le Protestant* című szemle 1984. febr. számában jelent meg. A cikk szerzője Willy Hirzel.)

Krisztus katonája

Megkapó hasonlat: Zwingli Krisztust mint kapitányt említi, míg magát katonájának tartja. Ezt a szép képet akkor érthetjük meg, ha belehelyezkedünk a korabeli Svájc történetébe. Ezen időben világszerte fogadtak fel svájci zsoldosokat. A zsoldos intézmény pusztító hatását, mint a glarisi hadak tábori lelkésze, Zwingli a saját szemével láthatta. Novaránál és Margnannál. Még reformatori küzdelmei előtt hevesen tiltakozott az idegenben való szolgálat ellen, mely a régi svájci szövetségben olyannyira elterjedt. Azonban ez nem gátolta, hogy honfitársaiban a Krisztusért folytatandó szent harc lángját élessze. Mi is lehet nagyobb dicsőség, mint ha az Úr arra szólít, hogy igéit hirdessük? Vívjuk e harcot e világ viharai ellenében bátran, határozottan! Csak azt nézzük, hogy az Úr előtt, aki szolgálatára elhívott, kedvesek legyünk, arra használva fel bennünket, amit üdvösnek ítél!

A Zwingli-féle Bibliafordítás

Luther Márton Wartburgban csupán az Újszövetséget fordította le. Zwingli és társai a zürichi Münsterben ennél nagyobb munkába fogtak. Az Ószövetséget vették elő, s munkatempójukat jellemzi, hogy a Genesist öt hónap alatt fordították le, ezt követte Jób könyve, a Zsoltárok, a Próféták, majd végül az Újszövetség.

Egyes szakértők e munkát úgy ítélték meg, hogy a fordításban résztvevők az eredeti héber és görög forrásokra támaszkodva nagyobb távolságot tudtak tartani a Vulgatával (latin nyelvű bibliafordítás) szemben, mint ahogy erre Luther képes volt. Így az ő változatuk volt a régebbi.

Zwingli habozás nélkül beleszólt munkatársai tevékenységébe, ha az eredeti szövegeknek megfelelőbb fordításváltozatot tudott ajánlani. Ennek a zürichi biblia sok, az eredeti héber és görög szövegeknek megfelelőbb kifejezést köszönhet, melyeknek híján a hívek nehezebb-

ben fogták volna fel az Írás mondanivalóját.

Ezeket az ányalatokat idegen nyelven nehezen lehetne érzékelni. Ehhez a német nyelvet, táji változataival együtt alaposan kell ismer-
ni. Az érdeklődő erről többet a Zürichi Biblia 1531. évi, most újrakiadott előszavából tudhat meg, ahol erre több példát is talál.

A fordítások különbözősége érthető. A lutheri fordítás nyelvi fordulatai Szászországban és Thüringiában voltak elterjedve, s ezeket Zürichben nem értették. Zwingli és társai oly szókészletből merítettek, melyek az ő környezetükben voltak használatosak.

Beszédes jellemzője volt munkamódszerüknek, hogy a naponta fordított részt a munka befejeztével a rendszeresen odaérkező hívők előtt azon melegében ismertették. Ily módon ellenőrizték kifejezés-használatuk közérthetőségét. Sűrűn előfordult, hogy a hívek kérdései, megjegyzései alapján átdolgozták a szöveget.

Zwingli és társai ismerték az 1522-ben Luther által fordított Újszövetséget. Talán nem kezdték volna el saját művük közreadását, ha Luther Ószövetség-fordítása nem késik. Türelmetlenül várták, hogy a mindenki által érthető fordítás az emberekhez eljusson. A zürichi reformáció vezetői, a gyors eredmény érdekében, saját munkájukat elősegítendő, a lutheri fordítás egyes részeit változatlan szövegezésben átvették: ennek eredménye a Fro-schauer-ról elnevezett Biblia, mely nevét attól a nyomdásztól nyerte, aki e munkát 1529-ben elkezdte.

Froschauer a mű második kiadását 1531-ben nagyobb és olvashatóbb betűkkel jelentette meg. Ennek hasonmás kiadása van jelenleg előkészítés alatt.

A zürichiek büszkének lehetnek bibliafordítói munkásságukra, mivel ez a német nyelvű teljes bibliafordítás végül is öt évvel a Lutheré előtt jelent meg.

(Fordítás)

AZ EGYKÖNYVŰ ÍRÓ

Bölöni Farkas Sándor „Napnyugati utazás” „Napló” Sajtó alá rendezte és gondozta dr. Maller Sándor, Helikon Kiadó, 1984

Bölöni Farkas Sándort Döbrentei fedezte fel, Kazinczy fogadta íróvá. A Bölöni nevet is ő tette ismertté... kezdte tanulmányát Maller Sándor, aki most első ízben egy kötetben adta közre Bölöni Farkas Sándor „Utazás Nyugat-Európában” és „Napló” c. írásait, és velük együtt válogatást „Az utazás Észak-Amerikában c. művéből, melynek alapján méltán nevezik egykönyvű író-nak az unitárius Bölöni Farkas Sándort.

Közéleti ember volt, író és fordító. Az új kolozsvári színház és a kaszinó működésében közrejátszott, több fordítását igénybe vette a színház is. Olvasó ember volt, aki a legtöbb kezébe került könyvet elolvas-

ta. Bécsi könyvkatalógusok alapján kolozsvári könyvkereskedők útján rendeli meg a külföldön megjelent újabb könyveket.

Széchenyi és Wesselényi oldalán politizált. 1830 táján nyílik meg előtte a lehetőség, hogy Pesten át elinduljon az erdélyi fiatalember, a kolozsvári kormánybiztosi hivatalnok nyugat-európai és észak-amerikai útjára. Most van 150 éve annak, hogy amerikai útleírása megjelent.

Amerika legjelesebb könyvtára, a washingtoni Library of Congress nagytermében most nyílt meg egy kiállítás, melynek központi kötete Bölöni Farkas Sándor munkája. Az első, amely 150 évvel ezelőtt, a francia Tocqueville-ét megelőzve hírt adott az amerikai fiatal demokráciáról. A kiállításról a Népszabadság júl. 6-i száma is megemlékezett.

Az amerikai útinapló a szerző életében kétszer jelent meg, 1834-ben

és 35-ben. Azóta négyszer adták ki, 1934-ben későbbi püspökünk, dr. Kiss Elek szerkesztésében. Angol fordításban az Egyesült Államokban nemrégiben, 1977-ben és 78-ban, két kiadásban is megjelent. Német válogatást Gál István szerkesztésében a Corvina adott ki 1980-ban. Ezt annak idején ismertették. A nyugat-európai útinaplót először a Keresztény Magvetőben Jakab Elek ismertette 1870-ben.

Maller említett új kötetében első ízben jelennek meg együtt munkái. Az amerikai útinapló hetedszer, a nyugat-európai útinapló másodszor, míg a Napló ötödször.

Bölöni Farkas Sándor síremlékét a Kolozsvárra látogatók a házsongárdi régi temető felső kapuja közelében meglátogathatják. Lelkünket pedig gazdagíthatjuk a most megjelent kötet lapozgatásával. Ára mindössze 63 Ft.

— 13 —

PÁZMÁNY PÉTER MŰVEI

A magyar könyvkiadás talán leg-színvonalasabb vállalkozása mind tartalmilag, mind kiállításában a „Magyar remekírók” sorozat. Ennek keretében jelent meg a közelmúltban Pázmány Péter műveinek gazdag válogatása, mely Kempis Tamás Krisztus követéséről írt könyvének fordítását is tartalmazza.

Az ellenreformáció legnagyobb alakja bihari protestáns családból származott, kora ifjúságában tért át a katolikus vallásra, majd pedig belépett a jezsuita rendbe. Egyéniségének alakulására mindez döntő befolyást gyakorolt: az előbbi magyarságát határozta meg és ízes, erőteljes magyar nyelvét alakította ki — az utóbbi hosszasan külföldi tanulmányai és tevékenysége folytán az ország határain túlnéző európai műveltségének lett a forrása.

Pázmány is olyan korban élt, amikor a magyarság megmaradásának súlyos gondjai neheztek a kortársakra. Felismerte azt a magyar történelemben évszázadokon át ismétlődő helyzetet, hogy a megmaradás előfeltétele az országnak egy minél erősebb hatalomhoz való kapcsolódása, és e megoldás érdekében vált a török ellenében meggyőződéses Habsburg-pártivá. A vallási megosztottságot, az ebből eredő belső küzdelmeket is — hite szerint — az ország bajai egyik eredőjének tartotta, és ez a meggyőződése vezette a katolikus egyház egyeduralmának visszaállítása érdekében folytatott irodalmi és politikai tevékenységében.

Bár munkásságát, magatartását a korabeli társadalom sem fogadta osztatlan megértéssel — így a beszercebányai országgyűlés a rossz hazafiság bélyegével illette —, az utókor tisztelettel állapítja meg, hogy az ellenreformáció harcát nemes eszközökkel: a nagyszombati egyetem alapításával, iskolák és nyomdák létesítésével és erőteljes, remek magyar nyelven írt irodalmi munkásságával és szónoklataival vívta. A realitás iránti érzékét bizonyítja, hogy belátta a magyarság fennmaradásának érdekében a több vallású erdélyi fejedelemség szükségességét, és megegyezésre jutott a protestáns Bethlen Gáborral.

A Tarnóc Márton válogatásában, jegyzeteivel és tömör utószavával megjelent rendkívül tartalmas könyv jó alkalmat nyújt arra, hogy megismerhessük Pázmány Péter legértelmesebb szellemi alkotásait és nyelvújítás előtti magyar nyelvezetének kifejező, ízes, erőteljes voltát, mely éppen úgy hatást gyakorolt későbbi évszázadaink nyelvezetére, mint Károli Gáspár bibliafordítása.

Pázmány Péter munkásságának megismerése közben keserűen villannak eszünkbe azok a későbbi idők, mikor az ellenreformáció eltért a Pázmány által gyakorolt mód-

szerektől, s így Radonay Mátyás pécsi katonapüspök vezérkedésével a népes baranyai és egyéb dunántúli unitáriusság által vallott hitet a nagyharsányi mártír Alvinczi György, a „Pécsi Disputát” írásba foglaló Válaszuti György a zsoldárszerző költő Bogáti Fazakas Miklós híveinek szinmagyar utódjaiban, a törököség hamis vádjával is illette őket, tüzzel-vassal-erőszakkal úgy kiirtotta, hogy az unitáriusságnak e területen nyoma sem maradt.

Pázmány Péter művei válogatását olvasva az is eszünkbe villan: milyen szép lenne, ha Dávid Ferenc és jeles unitárius utódai műveinek hasonló válogatásával egyházunk és könyvkiadásunk megajándékozna bennünket.

Dr. Vernes Gyula

A PÁPA SVÁJCBAN

II. János Pál pápa svájci látogatásáról több közlemény jelent meg az egyházi sajtóban is. A Bündner Kirchenbote (Graubünden Kanton egyházi szemléje) idei augusztusi számát most küldte meg a szerkesztő Peter Niederstein taminsi lelkész, aki tagja volt annak a protestáns küldöttségnek, amely a Bern melletti Kehrsatz ökumenikus központjában találkozott a pápával.

Niederstein, többek kérdésére válaszolva, elmondotta, hogy a pápával történt kézfogás alkalmával, melyre a protestáns küldöttek bemutatása során került sor, hogyan üdvözölte a pápát. Niederstein üdvözlése németül így hangzott: *Grüss Gott, Herr Papst, willkommen* — üdvözlöm, pápa úr, Isten hozta.

A fogadás alkalmával Niederstein lelkész — aki egy cikluson át tagja volt az IARF végrehajtó bizottságának — beszélgetést folytatott jún. 14-én Dupray páterrel, a pápai kíséret egyik tagjával, aki érdeklődést mutatott ama felfogása iránt, hogy az egységtörekvések helyett egyelőre a keresztény egyházak közötti egyetértést és együttműködést kellene erősíteni.

A sajtóközlemény megemlíti azt is, hogy a pápa a protestáns küldöttséghez intézett beszédét német nyelven tartotta.

Magas képzettségű unitárius nyomdászok a 16. és 17. században

Herepei János: A 16–18. századbeli kolozsvári nyomdászok iskolai és szakmabeli végzettsége. Magyar Könyvszemle. Bp. 1963. 79. évf. 3. sz. 169–185 p.

A 16. és 17. századi unitárius nyomdászok is eleget tettek a szakos magasabb tudományok meg-

szerezésének. Amikor a nyomdász 3 év után felszabadult, akkor gondolhatott csak főiskolai tanulmányok végzésére, továbbá külföldi vándorutakra.

A kolozsvári Heltai Gáspár nyomdatulajdonos közismerten széles körű tudományos végzettségű szervező volt. A nyomda, a szakmailag is képzett reformátor vezetése alatt élte fénykorát. Kiadványai a tervszerű irányítás termékei. Működése kitörülhetetlen nyomokat hagyott a magyar művelődés történetében.

Fia, ifj. Heltai Gáspár, szintén tanult és képzett ember volt, bár apjának kiváló irányító szerepét nem tudta folytatni. Értékes művei azonban különféle irányú képességeit, továbbá írói rátermettségét bizonyítják. Tanultságát egy temetési vers bizonyítja. Ebből ugyanis kitűnik, hogy a kolozsvári unitárius iskola igazgatója, Femmich János tanítványa volt.

A Heltai Nyomda képzett nyomdászai közt egy *Dési Szilvási János* név is szerepel, aki az unitárius iskola elvégzése után került a heidelbergi egyetemre.

Ugyancsak a Heltai Nyomdában sajátította el a betűszedés mesterségét *Makai Nyíró János* a 17. században. Deákos tanultságára ő is a kolozsvári unitáriusok jeles iskolájában tett szert, hiszen maga is unitárius vallású volt. A kolozsvári unitárius papság — a városi tanácsal egyetértve — elhatározta, hogy Enyedi György *Explicationes* című megégetett könyvét, magyar fordításban kiadja. Ezért János deákot 1615-ben a betűöntés megtanulása céljából külföldre küldte. Ez a János deák, akit később Könyvnyomtató Makai N. János néven említenek, mesterségét Prágában, Lengyelországban és Sziléziában tökéletesítette.

Makai után *Válaszuti András* volt a nyomdavezető, akinek felsőbb képzettsége szintén bizonyított.

Kénosi Tózsér János, a 18. századi történetíró említ egy *Szilvási András* nevű nyomdavezetőt, aki 1625-ben egy naptárt nyomtatott. Mind *Válaszutit*, mind *Szilvásit* „András deáknak” említik.

1630-tól már *Abrugyi György* a nyomdavezető, aki Abrudbányáról, unitárius szülőktől származik. A szülők továbbtanulás céljából fiukat a kolozsvári unitárius iskolába küldik. Innen szegődött át, mint apród, majd mint legény a Heltai-féle műhelybe. Őt is később *Abrugyi György* deáknak említik. *Abrugyi* nemcsak könyvnyomtató, hanem könyvkötő mesterséget is tanult bel- és külföldön.

A Heltai Nyomda 1660 táján megszűnt.

— Kaplayné —

SZOLNOKON lakó idős asszony lakótárs gondozónót keres. Fizetés. Érdeklődni a Szerkesztőségben.

UNITÁRIUS SZEMMEL

Mi, unitáriusok is rendszeresen figyelemmel kísérjük az Új Ember című katolikus hetilapot. Szívesen olvassuk magas színvonalú, keresztény igényességgel írt cikkeit. A szerzők kitűnő szemmel figyelik a világot, és gondolkodásra késztető írásokban fejtik ki álláspontjukat. Sokat meríthetünk a léleknevelő szándékából és a hitbuzgóságból. Az újságot az is vonzóvá teszi, hogy elkötelezte magát az ökuménével, mindannyiunkat meggyőzve arról, milyen sokra értékeli a testvéregházakban folyó életet. A mi kiadványainkat is rokonszenves megvilágításban ismertette megjelenésük idején.

A lap megnyerő szellemiségének kiemelkedő formálója az általunk igen nagyra becsült Belon Gellért főtisztelendő segédpüspök úr. Az Új Emberben rendszeresen megjelenő, átütő erejű hítről és szeretetről tanúskodó cikkei magasrendű, egyetemes, keresztény értékeket hirdetnek.

Illyés Gyula temetésén is a főtisztelendő úr végezte az egyházi szolgálatot. Gondolatgazdag búcsúztató beszéde emlékeztet maradt mindnyájunk számára. A közelmúltban pedig Imádkozzál címmel imakönyve jelent meg a Szent István Társulat kiadásában. Írásait felekezeti hovatartozásra való tekintet nélkül figyelmébe ajánljuk minden keresztény testvérünknek, hiszen ezek fontos segítséget nyújtanak a keresztény lelkiesség kialakításában és az Isten felé vezető út megtalálásában. Csak egy párat említve témái közül: egy régebbi cikkében a keresztény egységet sürgette, kijelentve, hogy a keresztények egységét meg kell teremteni minden áron. Nemrégiben pedig arról írt — nagyon helyesen —, hogy a katolikus híveknek milyen rosszul esik, ha vallásukra bárki sértő kijelentést tesz.

Éppen a fentiek miatt olvastuk meglepetéssel az Új Ember 1984. okt. 14-i számában „Kinek tartják az emberek?” című cikkét. A cikk nem unitáriusokról és nem unitáriusoknak szól, de a következő néhány mondatát nem hagyhatjuk szó nélkül: „Aki Jézust kiváló embernek mondják, nem is sejtik, hogy milyen káromlást mondanak ki rá. Ezek ugyanis minden tanítását elhiszik Jézusnak, és igazat adnak neki minden cselekedetében. Csak éppen a legfontosabb kijelentését nem hiszik el neki, hogy -én és az Atya egy vagyunk- (Jn 10,30). Vagy: -aki engem lát, látja az Atyát- (Jn 14,9).”

Nem tételezzük föl a szerzőről az unitárius hitfelfogás szándékos lekicsinylését. A főtisztelendő úr apostoli munkássága és lelkilete kizárja ezt a lehetőséget. Bizonyára csak elkerültük a figyelmét. A megfogalmazásnak ebből a formájából azonban az olvasók azt a következtetést

is levonhatják, hogy mivel az unitáriusok sem hirdetik Jézus rejtett Isten-voltát, káromlást követnek el.

Ránk nézve sértő volna, ha ez a kép alakulna ki rólunk. A káromlás kérdésével azért foglalkozunk, mert az emberekben pontatlan elképzelés él rólunk, unitáriusokról. Ez nem is csoda, hiszen kevesen vagyunk. Elmondhatjuk, hogy más felekezeti testvéreink túlnyomó többségével jók a kapcsolataink, mélyen tisztelve szeretjük egymást. Ennek egyik szép emléke, hogy Márton Áron főtisztelendő úr megingathatatlan meggyőződése mellett többször kijelentette, milyen kedves neki az unitáriusok, mennyire szereti őket.

Sajnos azonban ma sem ritka, hogy Krisztus-tagadóknak, hitetleneknek stb. neveznek bennünket keresztény testvéreink. Bizony igaz van Belon Gellért főtisztelendő úrnak, rossz érzés az ilyen szavakat hallgatni. Az ilyesmivel nemcsak egymáson ütünk sebeket, hanem — mivel mindannyian Isten gyermekei vagyunk — az Atyán is. Ez az igazi baj.

Jézusról vallott felfogásunk részletes kifejtésére ez a cikk nem alkalmas. Azonban, hogy esetünkben miért nem lehet szó Jézus-káromlásról, megvilágítunk néhány kérdést.

A káromlás durva szidalmazást, gyalázkodást jelent. Jézust emberként tiszteljük úgy, ahogy Hitvallásunkban mondjuk: „Hiszek Jézusban, Isten legjobb fiában, a mi igaz tanítómesterünkben...”

Ezzel nem azt tanítjuk, hogy köznap ember volt. Jézus az emberi történelem legnagyobb alakja. Sem előtte nem volt, sem utána nem lesz hozzá mérhető. Olyan ember, aki Isten Szent Lelkével, a Szentlélekkel telítve volt olyan mértékben, mint senki más rajta kívül. Ezért mondjuk azt, hogy Őbenne munkálkodott legnagyobb mértékben a szentlélek. Valljuk, hogy Jézus Istennek Szent fia, nem ontológiai értelemben, hanem erkölcsi kategóriaként.

Jézus vallásunk alapítója és egyházunk, az Unitárius Anyaszentegyház feje. Ő vezérli egyházunkat tanításai által. Esményképünk, akit követünk mindenben, ezért imádkozunk így, hogy Mi Atyánk... Életünk középpontjában áll úgy, hogy az Ő mércéjével mérünk. Keresztény mivoltunk jézusi mércéjű életmódot jelent. Hirdetjük, hogy Jézus és az Atya között tökéletes az akarat egység. Ünnepeinkben az Ő életének eseményeit éljük meg. Az, hogy emberként tiszteljük, nem lefokozás, nem érvénytelenítés. Jézus lényege nem abban áll, hogy ember volt. Jézus lényege isteni tanítása, az az Istentől származó, életvezető értékrendszer, amelyet Ő közvetített nekünk. Jézus számunkra éppúgy érvényes, mint bármelyik keresztény számára. Nekünk sem en-

ged meg sem többet, sem kevesebbet. Az igaz, hogy vallásunk inkább teocentrikus, mint krisztocentrikus. Az is igaz, hogy vallásunkban a központi szerepet inkább a jézusi tan játssza, mint a Jézusról szóló tan.

A röviden ismertetett Jézus-felfogásunkat a legszigorúbban vizsgálva sem mondhatjuk, hogy Jézus-káromlást követnénk el. Jézus nagyságából, méltóságából és Istenfiúságából nem veszünk el semmit. Ez nem is volna lehetséges, hiszen az unitárius közfelfogás állandó vizsgálat alatt tartja a hittartalmat. A mélyen hívők, a Jézust követők nem káromolnak senkit, az nem keresztényekhez méltó.

A hitelveinktől eltérő felfogást is elismerjük, és tiszteljük. Az olyan vitát és eszmecsérét is helyeseljük, ahol a felek egyformán becsülik egymást. Számunkra fontos alapállás a tolerancia és a lelkiismeret szabadsága. Azon a véleményen vagyunk, hogy mindenki azt a vallást, illetve felfogást kövesse, amelyiket a leghelyesebbnek tart. A kereszténység sokszínűségét végtelen mélységének és gazdagságának tartjuk. Felfedezzük az értéket a másban is.

Reméljük, mi is hasonló elbírálásban részesülünk.

Kövendi Zsuzsa

Tallózás hazai folyóiratokban és kiadványokban

Az Új Auróra (Békés megyei kulturális folyóirat) ez évi második számának a Kelet-európai szabadpóle című rovatában a könyvismeretések között Binder Pál: Közös múltunk (Bukarest, 1982. Kriterion) című műve kapcsán a különböző etnikumú falvak és városok életéről szólva, többek között az 1568-as kolozsvári magyar-szász belviszályról is tudósít. Ez a helyzet 1568 után megváltozik. Immár az érdekek összefonódása, a közös hit, az iskola-ügy sokkal erősebb, mint a közöttük levő ellentétek. „Egybe elegyedett immár a magyar a szásszal, atyafiakká lettek és magyar leánya szásszál vagyon, viszontag a szásszó magyaroknál...”

A Dévaványa nagyközség története (Dévaványa 1978.) című kiadványban is olvashatunk unitárius vonatkozású iskolatörténeti adatot. A református egyházból a templomépítés után kiváltak, az unitárius egyházközség megalapítása után, 1909-ben építik meg iskolájukat a Bójtós utcában, egy tanteremmel. Bőjtös építik a tanítói lakást is. A mellé írt adatokból azt is megtudhatjuk, hogy 1910-ben 142 dévaványai lakos volt unitárius, de 1930-ra már csak 62 fő.

Végh Ferenc

Özv. dr. Konorót Gyuláné sz. Gaál Ilo- na életének 63. évében hosszú szenvedés után elhunyt. Temetésén a szolgálatot püspökünk végezte.

Cs. Szabó László, az erdélyi születésű, de 1947 óta külföldön élt és irt jeles embere a magyar irodalomnak, 79 éves korában Budapesten elhunyt. Boldog volt, hogy hazatérhetett és munkái itthon is megjelenhettek. Emigrációs éve alatt is feltő szeretettel figyelte hazai irodalmi életünket.

Innen és túl címen jelent meg a Vigília könyvek sorozatában a 20. század Istent kereső verseinek gazdag válogatása.

Az Egyházközi Békebizottság elnöksége ülést tartott, melyen az Országos Békatanács kongresszusára küldendő képviselője kiküldetéséről határozott.

Maxim patriarka, a Bolgár Ortodox Egyház vezetője, meglátogatta hazánkat és okt. 14-én szolgált a budapesti Bolgár Ortodox Egyházközség templomában. A vendéget fogadta Sáriós István miniszterelnök-helyettes és Miklós Imre államtitkár.

Kelemen Ildikó — Kelemen Lajos lelkész leánya és Nagy Miklós Szegeden okt. 27-én házasságot kötöttek. A fiatal pár az édesapja kérte Isten áldását. Gratulálunk.

A Szabadegyházak Tanácsa megalakulásuk 40. évfordulója alkalmából ünnepi istentiszteletet és üléseket tartott. Egyházunk képviselői az okt. 31-i megnyitón vettek részt.

Dr. Baesóka Bélát, a nyíregyházi görög katolikus hittudományi főiskola rektorát, 70. születésnapja alkalmából a Munka Erdemrend arany fokozatával tüntették ki.

Kürti László miskolci református püspököt az állam és az egyház közötti jó viszony ápolása terén szerzett érdemei elismeréseként a Munka Erdemrend arany fokozatával tüntették ki.

Dr. Fabiny Tibor evangélikus teológiai tanárt, az Evangélikus Múzeum igazgatóját, 60. születésnapja alkalmából a Munka Erdemrend ezüst fokozatával tüntették ki.

A Világosság című marxista szemle idei összevont 8-9. számát a béke és a háború kérdésének szentelte több értékes tanulmányban. E számban emlékeztek meg a szemle egyik alapítója, **Hahn István** akadémikus, professzor elhunytáról és értékes munkásságáról.

Jézus Krisztus, az Embernek Fia címen a kecskeméti Katona József Budapesten is bemutatta érdekes előadását, melyet öt alkalommal zsúfolt nézőtér előtt adtak elő. A darab Jézus életéből válogatott részeket alapján mutat rá arra, hogy a jézusi küldetés legfontosabb mondanivalója a szeretet. Érdekes jeleknek tették színessé az előadást. Jézus imádkozni tanítja a tanítványait, majd a színpad előterében térdelve elmondja a Miatyánkot. Érdekes az is, amikor a tékozló fiú példázatát mondja el, s közben a színpad felső szintjén Júdás átveszi az árulásért kapott jutalmát.

Egyházi levéltárunknak érdekes fényképet küldött meg dr. Tóth Gyuláné Gidófalvy Etelka hívünk. Édesanyja, az azóta elhalt Gidófalvy Istvánné Pataky Etelka festőművész készítette. A kép az idős dr. Gál Miklós egykori erdélyi főgondnokot és feleségét, Ferencz Títát ábrázolja, és röviddel haláluk előtt készült.

Keresztury Dezső akadémikus, az élő magyar irodalom doyenje, költő, irodalomtudós és igaz ember betöltötte 80. életévét. Ez eseményről az egész ország megemlékezett. Mi is szeretettel köszöntjük őt, aki nem egy alkalommal szolgált gyülekezeti napunk szószekén, szépen emlékezve Arany Jánosra és társaira.

A kanadai unitáriusok szemléje, a „The Canadian Unitarian” nyolcoldalas különszámában számolt be a kanadai unitáriusok az idén nyáron Banff-ban tartott ülésének fontosabb eseményeiről. Egyik jelentős határozatuk az, hogy Kathleen Corlett asszony személyében Torontóban működő irodájuk élére állandó alkalmazottat állítottak, aki a megnövekedett levelezést és egyéb adminisztratív teendőket intézi az új elnök és társai mellett.

Kínában — újabb adatok szerint — ma 1600 keresztény templom működik. Ma már hárommillióra becsülhető a kínai keresztények száma, s különböző felekezetekhez tartoznak. Az 1976-ban kezdődött újabb irányzat erőre kapása óta több, mintegy millió kínai nyelvű Bibliát adtak el.

Düreni szabadelvű protestáns testvéreink **Klaus Kenke** lelkész és lelkészne felesége, **Cornelia** vezetésével az idén nyáron is két hetet töltöttek Balatonszemesen, ahol részükre a szállást egyházunk foglalta le. A csoport tagjai közt csehszlovákiai, lengyel és keletnémetországi vendégeket is nyaraltattak. Egyházunk képviselőjében **püspök, dr. Kiss József** főgondnokhelyettes és **Huszt János** lelkész látogattak meg az üdülőket, akiket a napi bevásárlás és egyéb gondjaikban egyházunk képviselőjében az e téren nagy gyakorlatúval rendelkező **özv. Horváth Toldy Istvánné** segített tolmácsként.

Dr. F. Forrester Church, a New York-i All Souls gyülekezet lelkésze, aki hazánkban is járt, újabban a presbitérium tagjaiból egy csoportot toborzott, akik segítenek neki a kórházakban vagy otthon betegen fekvő gyülekezeti tagok meglátogatásában.

Beszámoló jelent meg az USA-ban dr. **Loretta Williams** asszony tollából, aki jelen volt tavasszal a Great Hucklowban tartott angliai szociális és békeülésen, s abban megemlíti, hogy érdekes és tanulságos volt a magyar Szent-Iványi Iлона lelkész előadása.

1985 augusztusában egy amerikai unitárius turistacsoport készül hazánkba és Romániába **R. Drinon** Wasau város lelkésze vezetésével. Budapesten kívül Debrecen és Hódmezővásárhelyt fogják érinteni a közölt terv szerint.

Az Évangile et Liberté c. szabadelvű francia havi szemle is megemlékezett arról, hogy **dr. Káldy Zoltán** magyar püspököt választották meg a Lutheránus Világszövetség elnökévé a következő hét esztendőre.

Az angol unitáriusok tanácsa javasolta, hogy az 1985/86. évre elnöké Sydney **Knight** londoni lelkész, alelnöké (aki 1986/87-re lesz elnökjelölt) dr. **Sheila Crosskey** asszonyt válasszák, aki a szociális osztály buzgó társadalmi munkatársa.

Hilton Birtles, az angliai unitáriusok volt elnöke, birminghami lelkész állásából nyugalomba vonult. Mindig meleg érdeklődést tanúsított a magyar látogatókkal szemben.

Az angliai unitáriusok központja az eddigi sajtótermékek mellett, melyek mindannyian nem hivatalos lapok, most évnegyedenként hivatalos közlönyt fog megjelentetni **Frank Claburn** lelkész szerkesztésében, aki az információs osztályt vezeti.

A Schweizerisches Reformiertes Volksblatt, a svájci szabadelvű protestánsok kéthetenként megjelenő szemléjének vezető cikkét (1984. szept. 19.) **Peter Niederstein** taminsi lelkész-szerkesztő írta „Pacifista volt-e Jézus?” címen.

A német szabadelvű gyülekezeti szervek központja a Bund Freireligiöser Gemeinden Deutschlands évi közgyűlésén megemlékezett arról, hogy e munkát már 125 éve (1859–1984) végzik. E szervezet központi irodája Hannoverben működik.

Friedrich Ehrlicher, a német világi unitárius mozgalom volt elnöke, mint turista meglátogatta hazánkat és látogatást tett egyházunk központjában.

Egyházunknál tett látogatása során számolt be az ottawai (Kanada) öreg unitáriusok részére felépült új otthonról **Mrs. Dorothy Smith,** aki rövid látogatást tett egyházunknál.

Amerikai nagykövet a Vatikánban. Az Egyesült Államok nagykövetét nevezett ki Rómába, ahol eddig megfigyelő képviselte az USA-t. Amerikai körökben visszatetszést keltett Reagan elnöknek az a lépése, hogy a nagykövetet nem a Vatikán Államhoz, hanem a római szentszékhöz, tehát egy egyházi közösséghez nevezte ki.

Az erdélyi unitárius egyházközségekben esperesválasztásokra került sor, mert a ciklus lejárt. **Kolesár Sándor** maros-küküllőköri, **Benedek Sándor** kolozsvári és **Báró József** kereszturnudvarhelyi espereseket az újabb ciklusra is visszaválasztották. A háromszéki kör eddigi esperese, **Májay Endre** brassói lelkész nem vállalta újrajelölését az új ciklusra, mert jelentősen megnőtt gyülekezetében kell pásztori munkáját el látnia. A kör új esperesévé **Gál Jenő** nagyajtai lelkészt választották meg.

Az Egyházak Világtanácsa új főtákarává **Emilio Castro** 57 éves uruguayi metodista lelkészt választották meg a nyugalomba vonult **Philip Potter** utódául, aki az elmúlt évtizedben már különböző beosztásokban az Egyházak Világtanácsa központjában dolgozott.

A Frankfurtban megjelenő Unitarische Mitteilungsblattból értesültünk arról, hogy a frankfurti unitárius gyülekezet Mainz városában működő testvérgyülekezete új lelkészt kapott **Hans Peter Terno** személyében, aki munkásságát már hónapok óta szép eredménnyel végzi.

UNITÁRIUS ÉLET

Felelős szerkesztő és kiadó:

Dr. Ferencz József

Felelős szerkesztő-helyettes:

Szent-Iványi Iлона

Kiadja az Unitárius Egyház
Budapest V., Nagy I. u. 4. 1055
Táv.: 113-094

Egyetemi Nyomda — 84.2992,
Budapest, 1984.

Felelős vezető: Sümeghi Zoltán
igazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a Magyar Posta Hírlapüzleteiben és a Posta Központi Hírlap Irodánál (KHI) Budapest V., József nádor tér 1. 1900, közvetlenül, vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215—96162 pénzforgalmi jelzőszámra.

Előfizetési díj 1 évre 54 Ft.

Egyes szám ára 9 Ft.

Megjelenik kéthavonként.

INDEX: 25.842

HU ISSN 0133—1272